

Kadına Yönelik Şiddet - Aile İçi Şiddet ve Konuya İlişkin Uluslararası Metinler Üzerine Bir İnceleme

Hakemli Makale

Gizem ÖZKAN

Ar. Gör., Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Medeni Hukuk Anabilim Dalı

İÇİNDEKİLER

I. Kadına Yönelik Şiddet.	535
A. Genel Olarak Şiddet ve Kadına Yönelik Şiddet Kavramları ve Tanımlanması	535
B. Kadına Yönelik Şiddetin Uluslararası Belgelerde Yer Alan Tanımları.	538
II. Aile İçi Kadına Yönelik Şiddet	540
A. Genel Olarak Aile İçi Şiddet.	540
B. Aile İçi Şiddetin Türleri	543
1. Fiziksel Şiddet	543
2. Cinsel Şiddet	543
3. Psikolojik Şiddet	544
4. Ekonomik Şiddet.	545
5. Sözlü Şiddet	545
III. Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Kadına Yönelik Şiddet İle Mücadelede Uluslararası Metinler.	547
A. Birleşmiş Milletler Metinleri	547
1. Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşme	548
2. Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi'nin 12 ve 19 No.lu Genel Tavsiye Kararları.	550
3. Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşme'ye İlişkin Ek İhtiyari Protokol	551
4. Kadınlara Yönelik Şiddetin Tasfiyesine İlişkin Bildirge	552
5. Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu.	553
B. Avrupa Konseyi Metinleri.	554
1. Genel Olarak	554
2. Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)	555
C. Kadınlara Karşı Şiddeti Önleme, Cezalandırma ve Ortadan Kaldırmaya İlişkin İnter Amerikan Sözleşmesi	558
Değerlendirme ve Sonuç.	558

ÖZET

Kadına yönelik şiddet ve özellikle kadına yönelik aile içi şiddet, hukuk sistemleri tarafından çoğunlukla göz ardı edilen bir insan hakkı ihlalidir. Bununla birlikte son dönemde ulusal ve uluslararası düzlemde kadına karşı şiddet konusunda önemli adımlar atılmış; devletler konuya ilişkin etkin politikalar geliştirmiş ve önemli yasal düzenlemeler yapmıştır. Bu gelişmelere rağmen, ulusal düzeydeki yasal düzenlemelerin yetersizliği, bu düzenlemelerin uygulanmasında ortaya çıkan sorunlar, kadına yönelik şiddetin ve en sık karşılaşılan şekliyle kadına yönelik aile içi şiddetin önlenmesi ve şiddet mağdurlarının korunması gibi hususlarda uluslararası metinlerle belirlenen standartlara uygun ve daha etkin hukuksal yolların benimsenmesi gerektiğini göstermekte ve bu gereklilik konusunda kamuoyunda yaygın bir inanç oluşmaktadır. Bu çalışma, kadına yönelik şiddet ve aile içi kadına yönelik şiddet kavramlarını ve bu tür şiddetin dış dünyaya yansıdığı biçimleri kısaca inceledikten sonra konuya ilişkin uluslararası metinleri ve konuyla ilgili değerlendirmelerimizi detaylı olarak ele almayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler

Kadına yönelik şiddet, aile içi şiddet, uluslararası metinler, Kadına Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşme, Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi.

ABSTRACT

An Essay on Violence Against Women - Domestic Violence and International Legal Documents Concerning This Issue

Violence against women and especially domestic violence against women is the most ignored human rights violation by legal systems. In the recent period, however, some significant changes have been made to tackle with the violence against women on national and international levels and states have adopted efficient policies and enacted important legislations on this issue. In spite of this progress, the inadequacy of domestic legislations and the problems of implementation of existing regulations indicate that more efficient legal ways which must be in compliance with international standards in international legal documents should be adopted in order to prevent violence against women and to protect the victims and a widespread belief in this necessity has arisen lately. The first part of this study aims to briefly explore the concepts of violence against women, domestic violence against women, and the types of violence. In the second part, international legal documents on violence against women will be analysed in detail and our estimation on this issue will be presented.

Keywords

Violence against women, domestic violence, international legal documents, United Nations, CEDAW, Council of Europe.

GİRİŞ

Kadınlara yönelik şiddet (en yaygın haliyle kadınlara yönelik aile içi şiddet), dünyanın pek çok yerinde en sık rastlanan ve halen çözüm bekleyen insan hakları ihlallerindedir. Kadınlar, pek çok alanda, çocuk-yetişkin, çalışan-çalışmayan gibi ayrımlar olmaksızın, çeşitli şiddet biçimleriyle karşı karşıya kalmaktadırlar.

Kadınların en sık karşı karşıya kaldıkları şiddet çeşidi ise aile içi şiddettir. Buna karşılık şiddetin bu çeşidi, gerek devletin gerekse toplumun konuya kabullenici yaklaşımı, gerek özel alan - kamusal alan ayrımının sonuçlarından biri olarak özel alana müdahale edilemeyeceği düşüncesi neticesinde, çok yakın bir döneme kadar tamamen görünmez bir şiddet biçimi olarak kalmış; bu sebeple de genel anlamda kadına yönelik şiddetle birlikte, aile içi şiddetin önüne geçilmesinde oldukça geç kalmıştır.

Bununla birlikte, özellikle 20. yüzyılın sonlarında, kadına yönelik şiddetle birlikte aile içi şiddetin önlenmesine ve bu konuda cezalandırma mekanizmalarının geliştirilmesine ilişkin politikalar benimsenmeye başlanmış ve bu kapsamda çeşitli uluslararası düzenlemeler yapılmıştır.

Bu gelişmelerle birlikte, ülkemizde de özellikle Anayasa'da ve Türk Medeni Kanunu ve Türk Ceza Kanunu gibi temel kanunlarda çeşitli değişiklikler yapılmış; aile içi şiddete ilişkin ilk yasal metin olan 1998 tarihli ve 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunun kadına yönelik şiddetin önüne geçilmesinde yetersiz kalması üzerine Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi) temel alınarak 2012 yılında 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun kabul edilmiştir.

Bu gelişmelere karşın, görülmektedir ki, dünyanın pek çok yerinde olduğu gibi, ülkemizde de kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet hız kazanarak varlığını sürdürmeye devam etmekte ve şiddete maruz kalan kadınların korunmasına ve bu kadınlara yönelik yardım ve yönlendirmelere olan gereksinim giderek artmaktadır.

Çalışmamızda ilk olarak kadına yönelik şiddet, şiddet kavramı ve bu kavramın uluslararası metinlerde yer verilen tanımları çerçevesinde açıklanmaya çalışılacak; ardından aile içi şiddet ve aile içi şiddetin dış dünyaya yansırken büründüğü biçimler inceleme konusu yapılacaktır. Bu açıklamalardan sonra ise, kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet olgularının önlenmesine ilişkin uluslararası metinler ve bunların kapsam ve hedefleri kısaca ele alınmaya çalışılacaktır.

I. KADINA YÖNELİK ŞİDDET

A. Genel Olarak Şiddet ve Kadına Yönelik Şiddet Kavramları ve Tanımlanması

Şiddet kavramı, pek çok alanda, kişiye ya da bir gruba yönelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözel türleri bulunan cebir ve zorlamayı ifade etmek üzere kullanılan bir kavramdır. Şiddet, kişiye başka kimseler tarafından yöneltilen saldırı eylemleri şeklinde gerçekleşebileceği gibi; bu eylemlerin, birey şiddetinden devlet şiddetine kadar çok geniş bir yelpazede gerçekleşmesi ve hatta kişinin kendisi tarafından yine kendisine yöneltilen

fiiller şeklinde ortaya çıkması da mümkündür. Bu sebeple, tanımlanması ve sınırlarının belirlenmesi oldukça zordur¹.

Şiddet, başlangıçta yalnızca fiziksel zarara yol açacak müdahaleleri ifade edecek biçimde kullanılırken, yavaş yavaş, fiziksel saldırılar dışında zarara sebebiyet verebilecek cinsel, sözel ya da psikolojik müdahaleleri de içerecek biçimde ve hatta kasıtlı olarak yapılmayan² eylemleri de kapsayacak genişlikte anlaşılmaya başlandı³ gözlemlenebilmektedir³. Aynı şekilde, bir zarar meydana gelmiş olmasa dahi, eylemin, zarar verme olasılığı dikkate alınarak da şiddet kapsamında değerlendirilmesi mümkün olabilmektedir⁴.

Görüldüğü gibi şiddet kavramı, giderek daha kapsayıcı biçimde tanımlanmaya başlanmış ve bilinçli olarak verilen fiziksel zararın yanında, kasıtlı olup olmadığına bakılmaksızın, bir kişi, grup ya da topluluk açısından zarar veya yoksunluğa sebep olması muhtemel, fiziksel, sözlü, psikolojik ve hatta politik ve ekonomik açıdan dezavantaj yaratacak her türlü eylemin şiddet kapsamında kabul edilmesi düşüncesine doğru ilerlenmiştir. Bu kapsamda şiddet, özgürlüklerin ve hakların kısıtlanmasını da içerecek biçimde bir kişi, grup ya da topluluk üzerinde hakimiyet kurarak o kişi, grup ya da topluluğu istismar etmek amacını taşıyan her türlü eylem ve niyeti ifade edecek genişlikte bir kavrama evrilmiştir⁵.

Şiddet kavramı, hukukumuzda ilk olarak 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanununun 2. maddesinde, "*Kişinin, fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya*

1 Şiddet, zaman içerisinde ve güç ilişkilerine göre değişiklik gösteren oldukça soyut bir kavramdır ve çoğu kez tanımı yapılırken temel alınan yaklaşıma göre ulaşılan sonuçlar da değişmektedir. Örneğin, 1960'lı yıllarda yapılan çalışmalarda, şiddet tanımının yalnızca birbirine yabancı kişilerce yapılabilecek fiziksel saldırı fiilleri olduğu yaklaşımı hakimken, günümüzde artık aile bireylerinin birbirlerine uyguladıkları fiziksel, sözlü, duygusal ya da cinsel saldırılar şiddet tanımına dahil edilmektedir. Bu çerçevede şiddet tanımı yapılırken, fiziksel güç uygulamanın ötesinde, bir kimsenin diğer bir kimse üzerinde sahip olduğu güç ve kontrol mekanizmasına vurgu yapılmaktadır. Bu anlamda örneğin, bir kimsenin kendisini kötü ya da suçlu hissetmesine sebep olacak isim takma, aşağılama, suçlama gibi davranışlar ya da bir mesleği yapmaya veya yapmamaya zorlama, aile bütçesi hakkında bilgi vermeme, gelirine el koyma gibi davranışlar da şiddet olarak nitelendirilmektedir. Bu kapsamda çeşitli şiddet tanım ve örnekleri için bkz. MUEHLENHARD, Charlene L. / KIMES, Leigh Ann; "The Social Construction of Violence: The Case of Sexual and Domestic Violence", **Personality and Social Psychology Review**, Vol. 3, No. 3, 1999, s. 238 vd., <http://psr.sagepub.com/content/3/3/234.full.pdf+html>, 12.04.2017.

2 RITTERSBERGER-TILIÇ, Helga; "Aile İçi Şiddet: Bir Sosyolojik Yaklaşım", **20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek Konferansı**, Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1998, s. 120.

3 Örneğin, Dünya Sağlık Örgütü şiddet kavramını, "fiziksel güç veya iktidarın bir tehdit ya da gerçeklik biçiminde kişinin kendisine, bir başka kişiye, gruba ya da topluluğa uygulanması sonucunda yaralanma, ölüm, psikolojik zarar ve yoksunluğa yol açması ya da açma olasılığı bulunması" durumu olarak tanımlamaktadır. Bkz. World Health Organization, Global Campaign for Violence Prevention, Violence Prevention Alliance, <http://www.who.int/violenceprevention/approach/definition/en/>, 20.11.2015.

4 STRAUS, Murray A.; "A Controversy Over Domestic Violence by Women: A Methodological, Theoretical, and Sociology of Science Analysis", **Violence in Intimate Relationships, The Claremont Symposium on Applied Social Psychology**, California, 1999, s. 20 vd., https://www.researchgate.net/publication/237248678_The_controversy_over_domestic_violence_by_women_A_methodological_theoretical_and_sociology_of_science_analysis, 09.04.2015.

5 ARIN, M. Canan; "Kadına Yönelik Şiddet", **75 Yılda Kadınlar ve Erkekler**, İstanbul, 1998, s. 201; MUEHLENHARD/KIMES, 1999, s. 238-239.

sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranışı" biçiminde tanımlanmıştır⁶. Bu düzenleme açısından da şiddet kavramının yalnızca fiziksel güç uygulamak olarak değil; gerek ruhsal gerek sözlü gerekse ekonomik şiddet olarak geniş anlamda anlaşılması gerektiği sonucuna ulaşılabilir.

Bu açıklamalardan hareketle, kadına yönelik şiddet kavramı da yalnızca kadınlara yönelik fiziksel şiddeti değil, aynı zamanda yukarıda sözü edilen şiddet oluşturabilecek diğer her türlü eylemi de kapsayacak biçimde tanımlanmalıdır. Böylelikle, kadına yönelik şiddetin dar bir çerçevede değerlendirilmesinin ve kadınlara sağlanacak korumanın daha sınırlı bir kapsama sıkıştırılmasının önüne geçilmiş olacaktır. Zira kadınlar, hayatın her alanında, cinsiyetlerinin yanında, renk, ırk, dil, inanç, sosyal statü gibi başka pek çok sebeple de şiddete maruz kalabilmektedir⁷.

Kadına yönelik şiddet, geniş bir perspektifle ele alındığında, doğumla birlikte, hatta doğum öncesinde dahi başlayabilmektedir⁸. Doğacak kız çocuğunun aile içinde ve yakın çevrede iyi karşılanmaması, kız çocuklarının okula gönderilmemesi, aile içinde veya dışında fiziksel ve hatta cinsel saldırılara maruz kalması, zorla evlendirme, erkek çocuk doğurmadiği için aşağılama, evlilik içi tecavüz, aile içinde ve sosyal hayatta tecavüz tehdidi, namus cinayetleri, kadınların çalışma yaşamına girmelerinin engellenmesi, düşük ücretle çalıştırılma, iş hayatına erkeklere kıyasla alt pozisyonlarda başlama, ev içi emeklerinin göz ardı edilmesi, insan ticareti gibi pek çok şiddet biçimiyle karşılaşan kadınlar, özellikle de toplumsal cinsiyet ve erkek egemen politik tercihlerin baskısı altında ezilmektedirler.

Kadına yönelik şiddet, her şeyden önce bir insan hakkı ihlalidir. Buna karşılık, uluslararası hukukun genellikle insan haklarına yönelik devlet kaynaklı müdahalelerle ilgilenmesi, devletlerin ise özel alanın dokunulmazlığı ilkesine dayanarak bu alana müdahale etmekten kaçınması sebepleriyle, en sık karşılaşıldığı halde en zor önlenebilen insan hakkı ihlali olarak ortaya çıktığını söylemek yanlış olmayacaktır. Kadınların maruz kaldıkları bu insan hakkı ihlalleri konusunda sözü edilen eksikliği gidermek ve bu şiddet eylemlerinin insan hakkı ihlali olduğunun vurgulanması amacıyla, "kadınların ve kız çocuklarının insan hakları ihlali" terimi ortaya atılmıştır⁹. Hukukumuzda da kadına yönelik şiddet 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair

6 BÖLÜKBAŞI, Özge; **6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Kapsamında Kadının ve Aile Bireylerinin Korunması**, Ankara, 2015, s. 41.

7 SARI, Kibar Seyhun; **Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve Aile Mahkemeleri Bağlamında Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010, s. 2-3.

8 SARI, 2010, s. 4.

9 UYGUR, Gülriz / ÇAĞLAR GÜRGEY, İrem; "Kadınların ve Kız Çocuklarının İnsan Hakları İhlali ve Bunun Bir Örneği Olarak Kadına Yönelik Şiddet", **Kadınların ve Kız Çocuklarının İnsan Hakları: Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddet**, Ankara, 2014, s. 11. Bu terimin kullanıldığı bir başka eser için bkz. MOROĞLU, Nazan; "Kadının İnsan Haklarına Yönelik Uluslararası Sözleşmeler", **Kadın Hakları Adli Yardım Eğitim Seminerleri**, İstanbul, 2013, s. 27-39.

Kanunun 2. maddesinde, “Kadınlara, yalnızca kadın oldukları için uygulanan veya kadınları etkileyen cinsiyete dayalı bir ayrımcılık ile kadının insan hakları ihlaline yol açan ve bu Kanunda şiddet olarak tanımlanan her türlü tutum ve davranış” ifadeleriyle bir insan hakkı ihlali olarak tanımlanmıştır.

B. Kadına Yönelik Şiddetin Uluslararası Belgelerde Yer Alan Tanımları

Pek çok uluslararası metinde kadına yönelik şiddete ilişkin çeşitli tanım ve açıklamalara yer verilmiştir. Bu metinlerin en başında gelen ve kendisinden sonraki pek çok metinde yer verilen kadına yönelik şiddet tanımlarına öncü olmuş metin¹⁰ Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 1993 yılında kabul edilmiş olan Birleşmiş Milletler Kadına Yönelik Şiddetin Yok Edilmesi Bildirgesi'dir. Bu Bildirge'nin 1. ve 2. maddelerinde kadına yönelik şiddet tanımlanmış ve hangi tür fiillerin kadına yönelik şiddet kapsamında kabul edileceği belirlenmiştir. Buna göre, Bildirge kapsamında kadına yönelik şiddet, gerek kamusal gerekse özel yaşamda ortaya çıkan, fiziksel, cinsel ya da psikolojik zarar veya ıstırap ile sonuçlanan ya da sonuçlanması muhtemel, cinsiyete dayanan her türlü eylem, bu eylemlerle yapılan tehditler de dahil zorlama ve keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma olarak tanımlanmıştır (m. 1). Bildirgenin 2. maddesi ise ne tür fiillerin kadına yönelik şiddet kapsamına girdiğini belirtmek üzere getirilmiş bir hükümdür. Buna göre kadına yönelik şiddet, aile içinde meydana gelen dövme, kız çocuklarının cinsel istismarı, evlenirken verilen başlık parası ile ilgili şiddet, evlilik içi tecavüz, cinsel organları dağlama ve kadınlara zarar veren geleneksel uygulamalar, eş olmayanlar arasındaki şiddet ve sömürme amaçlı uygulanan şiddet de dahil olmak üzere fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet uygulaması (m. 2/a); toplum içinde meydana gelen tecavüz, cinsel istismar, çalışma hayatında, öğretim kurumlarında ve diğer yerlerde cinsel taciz, kadın satışı ve zorla fahişeleştirme de dahil, fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet (m. 2/b) ve nerede meydana gelirse gelsin, devlet tarafından işlenen veya hoş görülen fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet (m. 2/c) olarak ifade edilmiştir¹¹.

Birleşmiş Milletler Kadına Yönelik Şiddetin Yok Edilmesi Bildirgesi'ndekine benzer bir tanıma 1995 yılında yapılan 4. Dünya Kadın Konferansı'nda kabul edilen Pekin Deklarasyonu Eylem Planı ve 2000 yılında hazırlanan Pekin+5 Siyasi Deklarasyonu ve Sonuç Belgesi'nde de yer verilmiş ve aynı şiddet biçimlerinin kadına yönelik şiddet kapsamında değerlendirileceği ifade edilmiştir¹². Ayrıca Türkiye'yi yakından ilgilendiren konular olan “zorla evlendirme” ve “namus suçları”, böylece ilk kez bir Birleşmiş Milletler belgesine alınmış ve bu fiillerin de şiddet kapsamında kabul edilerek önlenmesi için

10 ARIN, M. Canan; “Kadına Yönelik Şiddetin Türleri”, **Ankara Barosu Hukuk Kurultayı**, C. 3, 03-07 Ocak 2006, Ankara, s. 167.

11 Bildirge metni için bkz. <http://www.un.org/documents/ga/res/48/a48r104.htm>, 23.03.2017.

12 Pekin Deklarasyonu Eylem Planı Pekin+5 Siyasi Deklarasyonu ve Sonuç Belgesi için bkz. ÖZDAMAR, Demet; **Türk Kadın Hukuku Mevzuatı**, 2. Bası, Ankara, 2012, s. 707 ve s. 830. Ayrıca bkz. Pekin+5: Birleşmiş Milletler'de Kadının İnsan Hakları ve Türkiye'nin Taahhütleri, 2001, <http://www.kadinininsanhaklari.org/static/yayin/kitapcik/pekin-5.pdf>, 26.03.2016.

hükümetlerce gerekli düzenlemelerin yapılması öngörülmüştür¹³.

Kadına yönelik şiddet, aynı zamanda Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşme (CEDAW) ile de, toplumsal cinsiyete dayalı bir ayrımcılık biçimi olarak değerlendirilmiş ve kadın haklarına yönelik ihlallerin insan hakları ihlali olduğu vurgusu yapılmıştır¹⁴. Bu kapsamda kadına yönelik şiddet, kadınların yalnızca kadın olmaları sebebiyle karşılaştıkları ve eşitsiz güç ilişkilerinden kaynaklanan bir olgu olarak ele alınmıştır¹⁵. Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi'nin 1992 tarihinde kabul ettiği 19 No.lu tavsiye kararında, kadına yönelik şiddeti, kadınların erkeklerle eşit olarak hak ve özgürlüklerini kullanmalarını ciddi şekilde engelleyen bir ayrımcılık biçimi olarak ifade etmiştir¹⁶. Tavsiye kararında ayrıca, kadına yönelik şiddetin aynı zamanda kadına yönelik ayrımcılık olarak kabul edileceği belirtilmiştir¹⁷.

Avrupa Konseyi Bakanlar Kurulu tarafından oluşturulan 2002 tarihli 5 No.lu tavsiye kararı¹⁸ esas alınarak düzenlenen¹⁹ ve 2011 yılında Avrupa Konseyi tarafından kabul edilen Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi) de kadına yönelik şiddeti toplumsal cinsiyet ayrımcılığına dayandırmakta ve kadına yönelik şiddet eylemlerinin kadını, erkeğe nazaran ikincil konumda kalmaya zorlayan eylemler olduğunu vurgulamaktadır²⁰. Sözleşme'nin 3. maddesi olan tanımlar maddesinde, "kadına yönelik şiddet" ve "aile içi şiddet" kavramları için diğer uluslararası metinlerle benzer tanımlar getirilirken "kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet" kavramı ise, kadına kadın olmasından dolayı uygulanan ve kadınları orantısız biçimde etkileyen şiddet biçimi olarak ifade edilmiştir (m. 3/d)²¹. Bu sözleşme kapsamında da kadına yönelik şiddet, bir insan hakkı ihlali ve kadınlara yönelik ayrımcılığın bir biçimi olarak anlaşılmaktadır (m. 3/b)²².

13 Birleşmiş Milletler'de Kadının İnsan Hakları ve Türkiye'nin Taahhütleri, s. 4.

14 MOROĞLU, 2013, s. 29.

15 KUYUCU, Nisan; **AİHM İçtihadında Ayrımcılık Yasağı Çerçevesinde Kadına Yönelik Şiddet**, Ankara, 2014, s. 89.

16 Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi 19 No.lu tavsiye kararı için bkz. <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/recommendations/recomm.htm#recom19>, 26.03.2016.

17 KUYUCU, 2014, s. 93; ARSLAN ÖNCÜ, Gülay; "Kadına Karşı Şiddetle Mücadelede Bir Enstrüman Olarak Kadınlara Karşı Her Biçimiyle Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi", **2. Uluslararası Suç ve Ceza Film Festivali, Kadına Yönelik Şiddet ve Ayrımcılık**, İstanbul, 2012, s. 41-42; ARSLAN ÖNCÜ, Gülay; "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında Kadına Karşı Aile İçi Şiddet Olgusu ve Bununla Mücadele Yaklaşımları", **Ceza Hukukunda Kadının Şiddete Karşı Korunması**, İstanbul, 2013, s. 40-41.

18 Avrupa Konseyi Bakanlar Kurulu 2002 tarihli 5 No.lu tavsiye kararı için bkz. <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=280915>, 23.03.2017.

19 DEMİRKİR ÜNLÜ, Müge; **Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddet - İstanbul Sözleşmesi'nin Ulusal Hukuk Açısından Değerlendirilmesi**, İstanbul, 2013, s. 27.

20 Bkz. İstanbul Sözleşmesi, 11.05.2011, Giriş, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/03/20120308M1-1.pdf>, 21.11.2015.

21 DEMİRKİR ÜNLÜ, 2013, s. 44; ARSLAN ÖNCÜ, 2012, s. 46.

22 KUYUCU, 2014, s. 94-95.

II. AİLE İÇİ KADINA YÖNELİK ŞİDDET

A. Genel Olarak Aile İçi Şiddet

Aile kavramı, yapısı ve işlevi zamana ve mekâna göre, toplumların kültür yapılarına göre değişiklik gösteren bir kurum olarak pek çok değişik biçimde tanımlanmaktadır²³. Bununla birlikte, geniş bir tanım yapılmak istenirse aile kavramı, insanın içerisinde doğup büyüdüğü, toplum yaşamına hazırlanma sürecinin ilk kez başladığı, cinsel rollerin belirli kalıplar dahilinde düzenlendiği, çoğu kez ekonomik bakımdan özerk olan ve çoğunlukla anne, baba ve çocuklar olmak üzere aralarında kan bağı bulunan kişilerden²⁴ oluşan bir toplumsal kurum olarak tanımlanabilir²⁵. Bu kurum yoluyla toplum, bireylere aktarılacak değerleri belirlemekte, kültürel yapısını bireylere aktarabilmekte, bireylerin topluma uyumları sağlanabilmekte²⁶ ve bu yolla diğer toplumsal gruplara geçiş aileden başlayarak gerçekleşmektedir²⁷.

Yukarıdaki içeriği benimsemiş olan aile tanımı, ailenin, sevgi, güven ve uyum içerisinde hareket eden bireylerden oluşan bir topluluk olduğu görüşünde hemfikirdir. Bu görüşler kapsamında aile, kültürden bağımsız olarak, her zaman üyelerini koruyan, besleyen ve destekleyen ideal bir topluluğa gönderme yapacak biçimde anlaşılır²⁸. Buna karşılık, aile içi dinamikler bakımından, bu türden klasik aile tanımlarının kültürel gelenekten ve bunun sürdürülmesi amacıyla kaynaklanmakta olduğu ve bu durumun aile içinde gerçekleşen hoş olmayan gerçeklerin üstünü örttüğü yönünde görüşler de bulunmaktadır. Buna göre aile, istismarın temel kaynaklarından ve kişinin şiddete maruz kalmaya en yakın olduğu yer ailedir²⁹.

Kadına yönelik aile içi şiddet, erkeğin kadın üzerinde hakimiyet kurmasına yol açan cinsiyet politikaları ve erkeğin üstünlüğü düşüncesi üzerine kurulu cinsiyet ayrımcılığı ile yakından ilişkilidir³⁰. Aile içi şiddet, taciz ve tecavüz, ataerkinin en ilkel ucudur ve eş ve çocukların kocanın malı olarak kabul edilmediği günümüzde halen bu tür uygulamaların

23 AKINTÜRK, Turgut / ATEŞ, Derya; **Türk Medeni Hukuku - Aile Hukuku**, II. Cilt, 18. Bası, Ankara, **2016**, s. 4-5; AYAN, Serkan; **Evlilik Birliğinin Korunması**, 1. Bası, Ankara, **2004**, s. 16; SCHWARZ, Andreas B.; **Aile Hukuku I**, (Çev. Davran, Bülent), 2. Bası, İstanbul, **1946**, s. 14.

24 Evlilik ve evlat edinme ilişkisi ile aralarında hısımlık bağı kurulan kişilerin oluşturduğu topluluk da aile kavramının kapsamına girmektedir. Bkz. AYAN, **2004**, s. 16.

25 Yararlanılan çeşitli aile tanımları için bkz. AYAN, **2004**, s. 16; GÖKÇE, Birsen; "Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme", **Aile Yazıları I, Temel Kavramlar, Yapı ve Tarihi Süreç**, Bilim Serisi 5/1, Ankara **1991**, s. 206; OZANKAYA, Özer; **Toplum Bilimine Giriş**, Ankara, **1979**, s. 233; UÇAR, Mehmet Ali; **Aile İçi Şiddet ve Aile Koruma Yasası**, Ankara, **2003**, s. 2. Ayrıca aile kavramının farklı kapsamlardaki tanımları için bkz. AKINTÜRK/A TEŞ, **2016**, s. 5 vd.; AYAN, **2004**, s. 18 vd.

26 AYAN, **2004**, s. 16.

27 DURAL, Mustafa / ÖĞÜZ, Tufan / GÜMÜŞ, Alper; **Türk Özel Hukuku - Aile Hukuku**, Cilt III, 9. Bası, İstanbul, **2014**, s. 2.

28 SARI, **2010**, s. 18.

29 KORKUT OWEN, Fidan / OWEN, Dean W.; **Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet**, Ankara, **2008**, s. 6, <http://kadinstatusu.aile.gov.tr/data/542a8e0b369dc31550b3ac30/Kad%C4%B1na%20Y%C3%B6nelik%20Aile%20%C4%B0%C3%A7i%20%C5%9Eiddet.pdf>, 21.11.2015; SARI, **2010**, s. 19.

30 KORKUT OWEN/OWEN, **2008**, s. 7.

var olması, ataerkinin sürekliliğini gösterir³¹. Kadına yönelik şiddet, evrensel olarak ataerkil yapının varlığından kaynaklanmaktadır. Bu tür bir toplumsal yapılanmada ve bu yapılanmanın içerisinde meydana getirilen ailelerde, erkeğe, kadının kişiliği, malları ve hatta düşünceleri üzerinde bir hakimiyet tanınmakta ve ona, ailenin reisi olma, ekonomik sorumluluğu üstlenme, koruyuculuk gibi birtakım görevler yüklenmekte; buna bağlı olarak da kamusal alanla ilgili her türlü faaliyet erkekler üzerinden yürütülmektedir. Bu türden bir yapılanma içerisinde ise kadına, yalnızca erkeğin varlığı ile tanımlanabilen, erkekten bağımsız asli bir varlığı bulunmayan, ikincil ve değersiz bir rol biçilmektedir³². Buna karşılık kadın ise, sağlıklı çocuklar yetiştirmekten ve kutsal bir yuva yaratmaktan sorumlu tutulmakta; böylece fiziksel ve sembolik bir alan olan “yuva” kavramı ile erkeğe ait olan kamusal alana karşılık kadının içinde yer aldığı “özel alan” ortaya çıkmaktadır³³. Yani esas itibarıyla erkek ve kadın olmaya bağlı davranışların koşullanma haline gelmesi, kültürel normlar, gelenek ve alışkanlıklardan kaynaklanmaktadır³⁴. Kadın da, kültürel değerlerin bireye doğumundan itibaren aktarılmaya başlandığı aile içerisinde, kendisine biçilen bu ikincil rolü doğal olarak benimsemekte; teslimiyetçi bir konuma hapsolmakta ve kendini bu konumda kalmaya mecbur hissetmektedir. Çünkü aile kurumu, bir politik güç kaynağı olarak birey için aynı zamanda bir model oluşturur ve kadının ikincil konumu ve kadına yönelik şiddet için bir meşruiyet kaynağı sağlar. Tam da bu nedenle aile içi şiddet, açıkça ve çoğu kez “erkeğin” “kadına” uyguladığı bir fiil olarak görülmektedir³⁵.

Aile içi şiddet, toplumsal yapıdan ve toplumun sosyal katmanlarından bağımsız olarak değerlendirilemez³⁶. Buna göre, aile içi şiddet temelde, kadının erkeğe bağımlı, ikincil ve değersiz konumuna dayandırılmaktadır. Zira ailenin temeli çoğu kez, erkeğin kadın üzerinde sahip olduğu ayrıcalıklara olanak tanıyacak bir yapısal eşitsizliğe dayanmakta ve cinsiyet rolleri sebebiyle kadına düşük bir benlik duygusu aktarılmaktadır. Aile içinde kendisine yöneltilen şiddetle birlikte kadın, o ana kadar edindiği ikincil konumlu cinsiyet rollerinin etkisiyle, erkeğe boyun eğmekte ve böylece şiddet, erkeğin üstün konumunu sürdürmesinde ve aktarmasında vazgeçilmez bir araç haline gelmektedir.

İşte bu koşullarda şekillenen hukuki düzenlemeler de çoğu kez, bireysel dokunulmazlık sınırını aşan ihlaller karşısında kadınların sahip oldukları hakları muğlak ve tanımsız bırakmış³⁷; ev içinde yaşanan her türlü hak ihlalinin mahremiyet sınırları içerisinde kalması gerektiği düşüncesi ile aile içi şiddet daha da yaygınlaşmıştır.

31 GITTINS, Diana; **Aile Sorğulanıyor**, (Çev. Tuna Erdem), 2. Bası, İstanbul, **2011**, s. 72-73.

32 Kadının ikincil konumuna ilişkin açıklamalar için bkz. DE BEAUVOIR, Simone; **Le Deuxième Sexe II - L'Expérience Vécue, Chapitre X - Situation et Caractère de la Femme**, Collection Folio Essais 38, **1986**, s. 477.

33 SARI, **2010**, s. 25.

34 SARI, **2010**, s. 8.

35 MUEHLENHARD/KIMES, **1999**, s. 240.

36 SARI, **2010**, s. 21.

37 SANCAR, Serpil; **Türkiye'de Kadınların Hak Mücadelesini Belirleyen Bağlımlar**, Sivil Toplum Geliştirme Merkezi, Ankara **2006**, <http://panel.stgm.org.tr/vera/app/var/files/t/u/turkiyede-kadınların-hak-mucadelesi-serpil-sancar.pdf>, 22.11.2015.

Aile içi şiddete maruz kalan bireylerin neden bu koşullar altında yaşamaya devam ettikleri ve neden şiddete boyun eğdikleri de ancak toplumsal olgularla açıklanabilmektedir. Pek çok kadın, çocuk sahibi olmaları, düşük özsayıları, ekonomik zorunluluklar, gelir sahibi olmama, dini inanç, toplumsal baskı, duygusal bağıllık, şiddeti önemsizleştirme ya da şiddeti uygulayanın tehditleri gibi sebeplerle, kendisine şiddet uygulayan kimselerle birlikte yaşamaya devam etmektedir³⁸. Sosyal desteğin ve sığınma evlerinin eksikliği gibi sebeplerle³⁹ ve özellikle, şiddet uygulayan kişiden ayrılma dahi belki çok daha yoğun bir şekilde şiddet görmeye devam etme korkusu ile pek çok kadın, birlikteliğini devam ettirmekte; kadınları korumakta çoğu kez yetersiz kalan yasal düzenlemeler de, kadınlar bakımından oluşan bu fiili zorunluluğu perçinlemektedir.

Aile içi şiddet kavramı tıpkı aile kavramı gibi çok çeşitli biçimlerde tanımlanmaktadır. Dar anlamda aile içi şiddet fiziksel zarara sebebiyet veren saldırılar olarak anlaşılabilir. Bir önceki başlıkta açıklanmaya çalışıldığı gibi, aile içinde üstünlük kurmak ve korku salmak amacıyla yapılan davranışlar, ekonomik boyun eğdirme, zorlama ve tehdit, tecrit etme, eve kapatma ve diğer fiziksel ve psikolojik kontrol biçimleri ve ayrıca sözlü saldırılar da aile içi şiddetin kapsamına girer⁴⁰.

En genel anlamda aile içi şiddet ise, kadının aile içinde (ya da eski aile üyelerince) herhangi bir birey tarafından maruz bırakıldığı şiddete işaret etmek amacıyla kullanılmakta ve evlilik birliği içerisinde ya da evlilik birliği söz konusu olmaksızın aynı ev içerisinde birlikte yaşayan diğer kişiler (partner istismarını da kapsayacak genişlikte) tarafından uygulanan şiddeti ifade etmektedir.

Tüm bu açıklamaları kapsayan bir tanımlama yapmak gerekirse aile içi kadına yönelik şiddet, cinsiyet temelli, kadın üzerinde baskı ve üstünlük kurmayı hedefleyen tehdit, zorlama, kontrol içeren, fiziksel, cinsel, ekonomik, sözlü ve psikolojik baskı kuran her türlü eylemdir⁴¹.

İstanbul Sözleşmesi, aile içi şiddeti, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet biçimlerinden en sık karşılaşılan şiddet biçimi olduğundan, kadına yönelik şiddetten ayrı olarak tanımlama ihtiyacı duymuştur⁴². Sözleşme'ye göre, "b. "Aile içi şiddet", eylemi gerçekleştiren, mağdurla aynı ikametgahı paylaşmakta olsun veya olmasın veya daha önce paylaşmış olsun veya olmasın, aile içinde veya aile biriminde veya mevcut veya daha önceki eşler veya birlikte yaşayan bireyler arasında meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik şiddet eylemleri olarak anlaşılacaktır." Görüldüğü gibi İstanbul Sözleşmesi, aile içi şiddeti tanımlarken kapsama alanını geniş tutmuş ve mağdur ile failin aynı evde

38 KORKUT OWEN/OWEN, 2008, s. 33.

39 Ülkemizdeki somut duruma bakıldığında bağımsız kadın örgütlerine ait mevcut sığınmaevleri ekonomik imkansızlıklar sebebiyle kapılarını kapatmış görünmekte; devlete ait sığınmaevleri (kadın konukevleri) ise yalnızca yedi tane olup kapasite ve donanım açısından yetersiz kalmaktadır. Detaylı bilgi için bkz. Birleşmiş Milletler'de Kadının İnsan Hakları ve Türkiye'nin Taahhütleri, s. 4.

40 SARI, 2010, s. 19.

41 T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile İçi Şiddetle Mücadele El Kitabı, s. 6 vd., <http://www.kucukcekmece.bel.tr/Content/dosya/1949/aileicisiddetlemucadelekitabi-62616-4141>, 22.11.2015.

42 BÖLÜKBAŞI, 2015, s. 72-73; DEMİRKİR ÜNLÜ, 2013, s. 42.

yaşamakta olması zorunluluğunu bile getirmemiştir⁴³. Aynı şekilde, aile içi şiddet tanımında fail ile mağdur arasında mutlaka evlilik birliğinin kurulmuş olması koşulu da aranmamıştır.

Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Şiddetin Ortadan Kaldırılması Bildirisi'nde de aile kavramı, yalnızca evlilik birliği ile kurulan bir kurumu ifade etmek üzere değil, aynı zamanda evlilik dışı birlikte yaşama biçimlerini de kapsayacak şekilde kullanılmış (m. 2) ve böylelikle kadının aile içi şiddete karşı korunmasının kapsamı genişletilmek istenmiştir⁴⁴. Bu yaklaşımın temelinde, Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi'nin 21 No.lu tavsiye kararında benimsenmiş olan, aile hangi formda olursa olsun, kadına aile içinde eşit muamele edilmesi gerektiği görüşü yatmaktadır⁴⁵.

B. Aile İçi Şiddetin Türleri

Aile içi şiddet çok çeşitli biçimlerde karşılaşılabilen bir olgudur. Aşağıda, aile içi şiddete ilişkin olarak oldukça genel ve yüzeysel bir sınıflandırma yapılacaktır. Ancak bilinmelidir ki, aile içi şiddet, zaman zaman basit ve tek bir eylem ile gerçekleştirilse bile, çoğu kez birbirinden ayrılması mümkün olmayan fiziksel, cinsel, duygusal, psikolojik nitelikli birden fazla fiil ile de işlenebilmekte ve bu şiddet türlerinden her biri, kişi üzerinde diğer şiddet türleri bakımından da çeşitli etkiler doğurmaktadır.

1. Fiziksel Şiddet

Fiziksel şiddet, kişide acı ve çoğu kez gözle görülebilir bir hasar bıraktığından, dışarıdan fark edilmesi en kolay ve bu sebeple de en çok gündeme gelen şiddet türüdür⁴⁶. Fiziksel şiddet, tekme, tokat, yumruk, bir cisimle vurma, kesici-delici aletlerle yaralama, ateşli silahla yaralama, aç ve susuz bırakma gibi çok çeşitli fiilleri kapsayan ve kaba kuvvet kullanımı ile mağdurda acıya sebep olarak onu korkutmayı, sindirmeyi, canını acıtmayı, etkisiz hale getirmeyi, denetim altına almayı hedefleyen şiddet türüdür⁴⁷.

Fiziksel şiddet, bedensel bütünlüğe ve sağlığa yönelik saldırılar şeklinde gerçekleştiğinden Türk Ceza Kanunu kapsamında da suç olarak kabul edilir.

2. Cinsel Şiddet

Cinsel şiddet, genellikle kadınların yakın partnerleri tarafından maruz bırakıldıkları sıklıkla ağır psikolojik sorunlara ve sağlık sorunlarına yol açar⁴⁸; dar anlamıyla kadının istemediği zamanda ve istemediği biçimde zorla cinsel ilişki şeklinde gerçekleşmekle birlikte, korumasız cinsel ilişkiye zorlama, kadının hoşlanmadığı biçimde fiziksel temas,

43 DEMİRKİR ÜNLÜ, 2013, s. 42; MOROĞLU, 2013, s. 38.

44 ARSLAN ÖNCÜ, 2012, s. 45.

45 Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi 21 No.lu tavsiye kararı için bkz. <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/recommendations/recomm.htm#recom21>, 22.11.2015.

46 BÖLÜKBAŞI, 2015, s. 49.

47 BÖLÜKBAŞI, 2015, s. 49; CANTÜRK, Gürol / TUNALI, Gülsün / AKDUMAN, Barış / GÜLTEKİN AKDUMAN, Gülümser; "Aile İçi Şiddet ve Hukuki Düzenlemeler", *Adli Psikiyatri Dergisi*, 1 (4), Ankara, 2004, s. 18.

48 SARI, 2010, s. 29.

gebe kalmaya ya da kürtaja zorlama, fuhuşa zorlama, cinsel yaşamda kadını aşağılayıcı eylemlerde bulunma ve hatta erken gebelikler ve kadın sünneti gibi eylemler şeklinde de ortaya çıkabilen şiddet türüdür⁴⁹. Cinsel şiddet, cinselliğin bir şiddet ve tehdit aracı olarak kullanılmasını ifade eder⁵⁰.

Cinsel şiddet erkeğin, kadının duygu ve düşüncelerini hesaba katmaksızın, onu cinsel birlikteliğe zorlamaya her durumda hakkı olduğu düşüncesine sahip olduğu ve cinsellik konusunda kadına nazaran ayrıcalıklı bir konumda bulunduğu varsayımından kaynaklanan bir şiddet türüdür. Böylelikle kadının cinsel kimliğine erkek tarafından saldırılmakta ve kadının cinsel yönden denetimi erkek tarafından ele geçirilmektedir⁵¹.

Cinsel şiddet, diğer şiddet türlerine göre, gerek toplumun ahlaki yapısı gerekse dini inanç sebebiyle çok daha zor konuşulabilen, genellikle gizli kalması tercih edilen bir şiddet türüdür⁵². Bu sebeple, mağdurlar üzerinde yarattığı, özellikle cinsel sağlığa ilişkin sorunların yanında, mağdurun psikolojisini ve zihinsel bütünlüğünü ağır biçimde etkiler. Cinsel şiddet mağdurlarının pek çoğunda, topluma karışmakta zorluk çekme, sosyofobi, kendisine zarar verme ve hatta intihar eğilimi ile karşılaşıldığı bilinen bir gerçektir.

Ülkemizde birçoğu TCK bakımından suç olarak kabul edilmiş olan cinsel şiddet fiillerinin pek çoğu gizli kalmaktadır. Ülke genelinde fiziksel ve cinsel şiddete uğrayan kadınların % 49'unun uğradığı şiddetten kimseye söz etmezken, kadınların % 92'sinin ise uğradığı şiddetle ilgili olarak hiçbir kurum veya kuruluşa başvurmadığı ortaya konulmuştur⁵³. Özellikle cinsel dokunulmazlığa karşı suçların eşe karşı işlenmesi durumunda soruşturmanın şikayete bağlanmış olması kadınlar bakımından oldukça sorunlu bir düzenlemedir.

3. Psikolojik Şiddet⁵⁴

Psikolojik şiddet, duygusal şiddet olarak da adlandırılmaktadır. Bu şiddet türü, genellikle tehdit unsurunu içermekte ve duyguların ve duygusal ihtiyaçların korkutma, sindirme, cezalandırma ve kontrol etme gibi amaçlarla baskı altında tutulması ya da istismar edilmesi olarak tanımlanmaktadır⁵⁵.

Psikolojik şiddet en yoğun olarak aynı zamanda da suç teşkil eden tehdit, hakaret ve sövme fiilleri şeklinde gerçekleşmektedir⁵⁶. Ayrıca kişiyi özgürlüğünden yoksun

49 AKTAŞ, Aliye M.; **Aile İçi Şiddet, Kadının ve Çocuğun Korunması**, Ankara, 2006, s. 34; BÖLÜKBAŞI, **2015**, s. 52-53; KORKUT OWEN/OWEN, **2008**, s. 18.

50 BÖLÜKBAŞI, **2015**, s. 52; UÇAR, **2003**, s. 82.

51 CANTÜRK/TUNALI/AKDUMAN/GÜLTEKİN AKDUMAN, **2004**, s. 22.

52 BÖLÜKBAŞI, **2015**, s. 53.

53 Bkz. T.C: Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet, s. 86-93, http://kadininstatusu.aile.gov.tr/data/542a8e86369dc31550b3ac33/ana_rapor_mizan_1.pdf, 22.11.2015.

54 Bazı yazarlar tarafından psikolojik şiddet sözlü şiddetle birlikte ve aynı başlık altında ele alınmaktadır. Bununla birlikte, çalışmamız kapsamında sözlü şiddet ayrı bir başlık altında dil ve şiddet bağlamında ele alınmaya çalışılacaktır.

55 CANSUNAR, Nury; "Aile içi Şiddet", **Adli Tıp Dergisi**, 2 (1), Ankara, **2001**, s. 55.

56 T.C: Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet, s. 53.

birakma suçunu oluşturabilecek eve kapatma, odaya kilitleme gibi fiiller de psikolojik şiddet kapsamındadır⁵⁷. Bununla birlikte psikolojik şiddet, alay etme, hakaret etme, suçlama, küçük düşürme, sürekli eleştirme, sadakatsizlik, ihmal etme, çocuğunu görmesine izin vermemesi gibi tehditler ve sosyal hayata karışmasına engel olma gibi fiillerle de uygulanabilmektedir.

Psikolojik şiddet aynı zamanda, mağdurun kendisine olan saygısını yitirmesine yol açan ve çoğunlukla fiziksel şiddetten çok daha kalıcı hasarlar meydana getirdiği bilinen bir şiddet türüdür.

4. Ekonomik Şiddet

Ekonomik şiddet, gelir getiren kaynakların (meslek, mal, para) kadın üzerinde baskı ve kontrol aracı olarak kullanılmasını ifade eder⁵⁸. Bu şiddet türü, toplumsal cinsiyet ekşininde meydana gelen kadın-erkek eşitsizliğinin ve kadın ile erkek arasındaki eşitsiz güç ilişkilerinin bir sonucu olarak karışımıza çıkmaktadır⁵⁹.

Kadının bir iş veya meslekle uğraşmasının engellenmesi, bir iş veya mesleği yapmaya zorlanması, iş yaşamında ilerlemesinin engellenmesi, mal ve parasının elinden alınması, satın alma hakkının engellenmesi, evin masraflarının karşılanmaması, geliri olmayan veya yeterli geliri olmayan kadına ihtiyaçlarını karşılamak için gerekli paranın verilmemesi, yaptığı harcamaların kontrol altında tutulması, kadın üzerinden çıkar elde etme karşılığı para verilmesi gibi fiiller ekonomik şiddet kapsamındadır⁶⁰.

Ülkemizde aileye gelir getiren kişinin genellikle erkek olması, pek çok kez kadının ekonomik şiddete maruz kalmasına yol açmaktadır. Özellikle emeğini ücretsiz olarak aileye vakfeden pek çok kadının genellikle hiçbir gelir kaynağının, gelir getirici mülkünün⁶¹ ve sosyal güvencesinin bulunmayışı ve bu sebeple kadının adeta ücretsiz işçi olarak çalıştırılışı, erkek tarafından ekonomik şiddete maruz bırakılma riskini daha da artırmaktadır.

5. Sözlü Şiddet

Toplumsal kültürün en yoğun biçimde yansıdığı alan dildir ve dil de adeta bir karşılıklı ilişki içinde kültürü sürekli olarak besler. Bunun doğal bir sonucu olarak, güç kaynağının erkekler olduğu ataerki bir toplumda, dilin de ataerki tarafından şekillendirilmesi, kavramların ataerki çerçevesinde anlamlandırılması ve bu koşullarda oluşturulan dilin de sürekli olarak böyle bir kültürü beslemesi ve yeniden üretmesi kaçınılmazdır.

57 KARINCA, Eray; **Sorularla Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet**, Ankara, 2010, s. 4.

58 SARI, 2010, s. 31.

59 MEMİŞ, Emel; "Ekonomik Şiddet Kapsamında Karşılıksız Emek", **Kadınların ve Kız Çocuklarının İnsan Hakları: Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddet**, Ankara, 2014, s. 168-169.

60 BÖLÜKBAŞI, 2015, s. 52; KORKUT OWEN/OWEN, 2008, s. 17; ÖZTÜRK, Özlem; **Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011, s. 32; SARI, 2010, s. 31-32.

61 Bilindiği üzere, ülkemizdeki gayrimenkullerin % 92'si erkeklerin mülkiyetindedir. Bkz. AKTAŞ, 2006, s. 36-37.

Şüphesiz ki, böyle bir kültür ve böyle bir dil ile yaşayan bireyler de erkeğin birincil, asıl, güçlü, mantıklı ve itaat edilmesi gereken varlık olarak değerlendirilmesini; kadının ise zayıf, ikincil, itaat etmesi gereken, mantıksız bir varlık olduğu kanısını içselleştirmektedir.

Kadın üzerinde hakimiyet kurma çabası, onu kendi iktidarı için potansiyel bir tehlike ve aynı zamanda aşağı bir sosyal katman olarak hükmedilmesi gereken varlıklar olarak gören erkek söylemiyle meşrulaştırılır⁶². O kadar ki, dilin kullanım biçiminin mi yoksa bizzat kendisinin mi kadınlar bakımından bir şiddet unsuru olduğu bile tartışma konusu olmuştur⁶³.

Toplumsal pratikte önemli bir role sahip olan dilin, sıklıkla bir şiddet aracı olarak kadınlara karşı kullanılması, sözlü şiddetin yaygınlığını artırmaktadır. Zira sözlü şiddet, kültürün en vazgeçilmez ve ayrılmaz parçası olan dil aracılığıyla toplumun her kesimine, her tabakasına kolaylıkla yayılmakta; toplumda sıklıkla kullanılan atasözleri, deyimler, küfürler gibi görünüşlerle sürekli olarak kadını hedef almaktadır⁶⁴.

Dil aracılığıyla kadının hedef alınması yoluyla uygulanan şiddetin biçimi ve yoğunluğu yer ve zaman göre değişse de, bu tür şiddet, baba, erkek kardeş, koca, sevgili, kayın-peder ve hatta çoğu kez anne, kayınvalide, görünce gibi kişilerce uygulanmaktadır. Bu son durum ise, çoğu kez aynı iktidarın ortak mağdurları olan kadınlar tarafından, kendi mağduriyetlerinin intikamı olarak ve belki de iktidarın bir bölümünü bu yolla paylaşma hissi sebebiyle diğer bir kadının mağdur edilmesine yol açmaktadır⁶⁵.

Dil yoluyla kadınlara yönelen şiddet, toplum tarafından tanınan kişilerce de uygulanabilmektedir. Bu kişilerin arasında politikacılardan sanatçılara, akademisyenlerden yazarlara pek çok tanınmış isim bulunmaktadır⁶⁶. Bu ise, kadına yönelik aşağılayıcı dilin sürekli olarak tekrarlanmasına ve daha da yaygınlaşarak yerleşik bir hal almasına sebep olmaktadır.

Bir şiddet türü olarak aile içinde kadına yönelik sözlü şiddet ise, yukarıda açıklanmaya çalışılan ataerkil toplumsal yapının sözlü kültür üzerindeki etkisinin en yoğun şekilde hissedildiği alanlardan biridir. Bu bakımdan sözlü şiddet, aile içerisinde erkeğin kadın üzerindeki, toplumsal yapının kendisine sağladığı iktidarını koruma ve sürdürme yöntemlerinden biri olarak şiddet türleri arasındaki yerini almaktadır.

62 YALÇIN SANCAR, Türkan; **Türk Ceza Hukukunda Kadın**, Ankara, 2013, s. 74.

63 Bkz. YALÇIN SANCAR, 2013, s. 75. Ayrıca bkz. BİNGÖLÇE, Filiz; **Dil Dayanakları - Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Ortak Dili**, Ankara, 2006, s. 3.

64 Konuya ilişkin örnekler için bkz. YALÇIN SANCAR, 2013, s. 77 vd.

65 YALÇIN SANCAR, 2013, s. 76.

66 Örneğin Trabzonspor eski başkanı İbrahim Hacıosmanoğlu'nun Trabzonspor-Gaziantepspor futbol takımları arasında beraberlikle sonuçlanan maç sonrası yaptığı açıklamada kullandığı "Ben 49 yaşına kadar adam gibi yaşadım, kadın gibi yaşamadım. Ben Trabzonspor için kapalı cezada yatmaya razıyım, konuştuklarımın hepsinin suç olduğunu biliyorum. Ben kadın gibi yüz sene yaşayacak yerde adam gibi bir sene yaşarım ve sonucunda ölüm de varsa bir gün yaşarım ertesi gün ölürüm." şeklindeki ifadeleri kamuoyunun yoğun tepkisine yol açmış ve yaygın yoluyla halkın bir kesimini cinsiyet farklılığına dayanarak alenen aşağılamak gerekçesiyle dokuz aydan bir buçuk yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılması talep edilmişti. Bkz. <http://www.ntv.com.tr/turkiye/ibrahim-haciosmanoglu-kadin-gibi-sozleri-icin-beraat,ymkAQ3L2IU-ci3wnf40Hw>, 12.04.2017. Konuya ilişkin çeşitli örnekler için bkz. YALÇIN SANCAR, 2013, s. 79.

Aile içi kadına yönelik sözlü şiddet, kadının sözlü olarak aşağılanması, bedeni ve görünüşüyle dalga geçme⁶⁷, küçümseyici sözler sarf etme, alay etme, çoğunlukla kadının "namusunu" hedef alan küfürler, gözdağı verme, tehdit ya da sözlü olarak psikolojik baskı altında tutma gibi pek çok şekilde karşılaşılabilen bir şiddet türüdür.

Sözlü şiddet, en sık karşılaşılan şiddet türü olmasına karşın, toplumsal dilin kadına karşı benimsediği saldırgan ve aşağılayıcı tutumun bireylerce içselleştirilmiş olması nedeniyle, çoğu kez kadınlar tarafından önemsenmemekte ve çoğunlukla diğer şiddet türleriyle karşılaştırıldığında kadınların pek çoğu bakımından önemsiz ve daha katlanılabilir kabul edilmektedir. Buna karşılık sözlü şiddet, çoğu kez fiziksel ve cinsel şiddetle birlikte ortaya çıkan⁶⁸; aynı zamanda psikolojik şiddet olarak da değerlendirilebilen ve kadın psikolojisinde derin hasarlar bırakmasının yanında, kadının ikincil konumunu da pekiştiren bir şiddet türüdür.

III. KADINA YÖNELİK ŞİDDET VE AİLE İÇİ KADINA YÖNELİK ŞİDDET İLE MÜCADELEDE ULUSLARARASI METİNLER

Kadın hakları hareketlerinin ivme kazanması ve özellikle insan hakları konusunda değişmeye başlayan algılar, kadınlara yönelik şiddet konusuna doğrudan eşilen uluslararası metinlerin kabul edilmesinin yanı sıra, doğrudan bu sorunla ilgilenmemekle birlikte ayrımcılığı yasaklayan birtakım düzenlemelerin de yapılmasını sağlamıştır. Bu metinler, korumakta oldukları hakların uygulanması yoluyla kadınlara yönelik şiddet ile birlikte aile içi şiddeti de kapsayacak şekilde değerlendirilebilecek niteliktedirler.

A. Birleşmiş Milletler Metinleri

Bilindiği üzere, özellikle Fransız İhtilali ile ortaya çıkan eşitlik düşüncesi⁶⁹, iki dünya savaşının ardından Birleşmiş Milletler metinlerinde yer almaya başlamış ve bu düşünce, renk, dil, ırk, sınıf gibi konularda olduğu kadar cinsiyete dayalı ayrımcılığın önlenmesi hususunda da etkisini göstermeye başlamıştır⁷⁰.

Bu hususta Birleşmiş Milletler bünyesinde İnsan Hakları Komisyonu ile eşit derecede olmak üzere⁷¹ 1946 yılında kurulan Kadının Statüsü Komisyonu, kadınların insan haklarının⁷² korunması ve geliştirilmesinde önemli bir rol üstlenmiştir. Bu kapsamda, 1952

67 ÖZTÜRK, 2011, s. 33.

68 ÖZDEMİR, 2011, s. 33.

69 DEMİR, Esra; "İnsan Haklarının Evrenselliği Görüşü Karşısında Kültürel Rölativizm", **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 14, S. 3, 2008, s. 209.

70 AKKAYA ŞAHİN, Gülay; **Aile İçi Şiddet Kavramı ve Aile İçi Şiddetin Uluslararası ve Ulusal Hukuki Belgelerdeki Düzenlemesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010, s. 24; KARINCA, Eray; **Kadına Yönelik Aile İçi Şiddete İlişkin Hukuksal Durum ve Uygulama Örnekleri**, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara, 2008, s. 63; MOROĞLU, 2013, s. 28.

71 ÖZDAMAR, Demet; **CEDAW Sözleşmesi**, Ankara, 2009, s. 37.

72 Kadınların insan hakları terimi, kadınların insan olmalarından dolayı sahip oldukları hakları korumayı ve geliştirmeyi, kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet temelli insan hakları ihallerini önlemek, kadınların insan onurunu korumayı ve özellikle kadınların haklarını ihlal eden ülkeleri bu tutumlarını değiştirmeye zorlamaya yönelik olarak kullanılmaya başlayan bir terimdir. Kadınların insan hakları düşüncesi tarihsel olarak ilk kez

tarihli Kadınların Siyasi Hakları Sözleşmesi, 1957 tarihli Evli Kadınların Vatandaşlığı Sözleşmesi, 1962 tarihli Evlilikte Rıza ve Asgari Evlilik Yaşı ve Evliliklerin Kayıt Altına Alınması Konusundaki Sözleşme BM Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir⁷³.

Kadının Statüsü Komisyonu'nun çabaları sayesinde, kadın-erkek eşitliğini desteklemek, kadının kendi ülkesindeki gelişme süreçlerine entegrasyonunu sağlamak ve kadının uluslararası işbirliğine ve dünya barışına katkısını sağlamak üzere 1975 yılı, Kadının Uluslararası Yılı ilan edilmiştir. Bu aşamada ayrıca BM bünyesinde, kaydedilen aşamaların takibi ve kadına yönelik şiddet konusunun gündemde tutulabilmesi için BM Kadın On Yılı (1975-1985) ilan edilmiştir⁷⁴.

Aşağıda, kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet konularında düzenlemeler getiren Birleşmiş Milletler metinleri incelenecektir.

1. Kadınlara Yönelik Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşme

BM Kadının Statüsü Komisyonu'nun çalışmalarının en önemli sonucu, BM Genel Kurulu tarafından 1967 yılında kabul edilen Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Bildirgesi'nin ardından, 1979 yılında kabul edilen Kadınlara Yönelik Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşme'dir⁷⁵.

Kadınlara Yönelik Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşme'nin diğer uluslararası metinlerden en önemli farkı, diğer insan hakları metinlerinde genel olarak tüm insanlar bakımından güvence altına alınan hakların, burada özellikle kadınlar açısından ayrıca vurgulanmasıdır. Sözleşme kapsamında, kadınların insan haklarının en çok ihlal edildiği alanlar tespit edilmekte ve kadınların sahip oldukları haklar açıkça belirlenmektedir⁷⁶. Bu niteliği ile metne kadınlar için bir haklar bildirgesi, devletler için ise bir yükümlülükler manzumesi olarak bakılmaktadır⁷⁷.

Kadınlara Yönelik Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşme, kadına yönelik şiddetin temeli olan kadın ve erkek arasındaki adil olmayan güç ilişkisini ortadan kaldırmayı hedeflemekte ve kadına yönelik ayrımcılığın önlenmesinde bir yol gösterici niteliği taşımaktadır. Bu bağlamda Sözleşme'de, "kadına yönelik ayrımcılık" kavramı tanımlanmış ve her türlü ayrımcılığın önlenmesi amacıyla kadın erkek eşitliğinin sağlanması hedefine ulaşıncaya kadar taraf devletlere bu yolda kararlı eşitlik politikaları izlemeleri önerilmiştir⁷⁸.

Kadınlara Yönelik Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşme, 1. maddesinde

Mary Wollstonecraft'ın "Vindication of the Rights of Women" başlıklı kitabında kullanılmıştır. Kavram hakkında detaylı bilgi için bkz. UYGUR/ÇAĞLAR GÜRGEY, 2014, s. 18-19. Bahsi geçen eser için bkz. WOLLSTONECRAFT, Mary; **Kadın Haklarının Gerekçelenendirilmesi**, (Çev. Hakyemez, Deniz), 4. Basi, İstanbul, 2017.

73 AKKAYA ŞAHİN, 2010, s. 25.

74 ÖZDAMAR, 2009, s. 37-38.

75 KARINCA, Eray; **Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle İlgili Ulusal ve Uluslararası Yasal Düzenlemeler**, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara, 2008, s. 37.

76 AKKAYA ŞAHİN, 2010, s. 27; ÖZDAMAR, 2009, s. 50.

77 AKKAYA ŞAHİN, 2010, s. 27; KARINCA, 2010, s. 127; KARINCA, 2008, (II), s. 65.

78 ÖZDAMAR, 2009, s. 53.

kadınlara yönelik ayrımcılığı, “siyasal, ekonomik, sosyal, kültürel, kişisel veya diğer alanlardaki kadın ve erkek eşitliğine dayanan insan haklarının ve temel özgürlüklerin, medeni durumları ne olursa olsun bütün kadınlara tanınmasını, kadınların bu haklardan yararlanmalarını veya kullanmalarını engelleme veya hükümsüz kılma amacını taşıyan veya bu sonucu doğuran cinsiyete dayalı herhangi bir ayırım, dışlama veya kısıtlama anlamına gelir” biçiminde tanımlamış⁷⁹ ve bu kapsamda devletlere fiili eşitliği sağlamaya yönelik olarak anayasalar da dahil olmak üzere eşitliğe aykırı her türlü kanunun değiştirilmesi ve eşitliğe aykırı gelenek, görenek, örf ve adetin ortadan kaldırılması görevini yüklemiştir⁸⁰. Ayrıca Sözleşme’nin 2. maddesinde, yasal hakların kullanılabilmesine

79 KARINCA, 2010, s. 127; MOROĞLU, 2013, s. 29-30.

80 Anayasa Mahkemesi bu göreve dayanarak verdiği 23.09.1996, E. 1996/15, K. 1996/34 sayılı kararında konuya ilişkin olarak şu ifadelere yer vermiştir: “Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi’nin ilkelerin genel hatlarıyla belirlendiği ilk bölümünde Birleşmiş Milletler Yasası ve İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin temel hak ve özgürlükler ile bunların cinsiyete dayalı olanlar dahil hiçbir ayırıma bağlı tutulmaksızın kullanılmasını öngören hükümlerine göndermede bulunulduktan sonra erkeklerle kadınlar arasında tam bir eşitliğin gerçekleşmesi için kadınlarla erkeklerin toplumdaki geleneksel rollerinde bir değişiklik ihtiyacı bulunduğuna işaret edilerek Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Beyannamesinde yer alan ilkeleri uygulamak ve bu amaçla bu tür ayrımcılığın her şekil ve belirtisinin ortadan kaldırılması için gerekli önlemleri almak konusundaki kararlılık dile getirilmektedir. Sözleşmenin 1. maddesine göre, kadınların, medeni durumlarına bakılmaksızın ve kadın ile erkek eşitliğine dayalı olarak politik, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni veya diğer sahalardaki insan hakları ve temel özgürlüklerin tanınmasını, kullanılmasını ve bunlardan yararlanılmasını engelleyen veya ortadan kaldıran veya bunu amaçlayan ve cinsiyete bağlı olarak yapılan herhangi bir ayırım, yoksunluk veya kısıtlama “kadınlara karşı ayırım” anlamına gelmektedir. Kadınlara karşı her türlü ayırımın kınandığı, tüm uygun yollardan yararlanarak ve gecikmeksizin kadınlara karşı ayırımı ortadan kaldıracı bir politika izlemenin kabul edildiği 2. maddenin (a) bendinde “Kadın ile erkek eşitliği ilkesini kendi ulusal anayasalarına ve diğer ilgili yasalara, henüz girmemişse dahil etmeyi ve yasalar ile ve diğer uygun yollarla bu ilkenin uygulanmasını sağlamayı”, (f) bendinde “Kadınlara karşı ayrımcılık teşkil eden mevcut yasa, yönetmelik, adet ve uygulamaları, tadil veya feshetmek için yasal düzenlemeler de dahil gerekli bütün uygun önlemleri almayı”, (g) bendinde de: “Kadınlara karşı ayrımcılık teşkil eden bütün ulusal cezai hükümleri ilga etmeyi” Taraf Devletlerin taahhüt ettikleri açıklanmaktadır. Taraf Devletler 5. maddenin (a) bendine göre, “Her iki cinsten birinin aşağılığı veya üstünlüğü fikrine veya kadın ile erkeğin kalıplaşmış rollerine dayalı ön yargıların, geleneksel ve diğer bütün uygulamaların ortadan kaldırılmasını sağlamak amacıyla kadın ve erkeklerin sosyal ve kültürel davranış kalıplarını değiştirmek” hususunda bütün uygun önlemleri alacaklardır. Taraf Devletler, 15. maddenin (a) bendine göre, “kadınlara, kanun önünde erkeklerle eşit haklar tanıyacaklar”dır. Kadınlara karşı evlilik ve aile ilişkileri konusunda ayırımı önlemek için gerekli bütün önlemlerin alınacağını belirtildiği 16. maddede kadınlara sağlanacak haklar arasında (c) bendinde “Evlilik süresince ve evliliğin son bulmasında aynı hak ve sorumluluklar”dan söz edilmektedir. Anayasa’ya uygunluk denetiminde dayanılmamakla birlikte değerlendirmede gözetilen uluslararası belgelerin, cinsiyete dayalı ayırımı ya da eşitsizliği reddeden bu hükümleri ile Anayasa’nın “Kanun önünde eşitlik” başlıklı 10. maddesi arasında özde bir farklılık bulunmamaktadır. Ulusların ortak insanlık ideallerini yansıtan bu belgelerde, hak ve özgürlüklerden yararlanmada ortak çıkış noktasını “eşitlik” ilkesi oluşturmaktadır. Uluslararası metinlerde temel bir ilke olarak yerini koruyan “eşitlik”in zaman içinde insana verilen değer artmasına bağlı olarak hak ve özgürlükler listesinin genişlemesiyle soyuttan somuta indirgenerek birçok alanda düzenlemelerin kaynağını oluşturduğu görülmektedir. Çağdaş hukuk anlayışında görülen bu gelişmeler ulusların hukuk düzenlerinin yeniden gözden geçirilmesini, saptanan ayrımlıkların giderilmesini gerektirmektedir. İtiraz yoluna başvuran Mahkeme, karının zinasına ilişkin 440. madde karşısında kocanın zinasına ilişkin 441. maddenin eşitlik ilkesine aykırı düştüğünü ileri sürmektedir. Başvurunun konusu, 441. madde ise de; bu maddenin “kanun önünde eşitlik” ilkesine aykırı olup olmadığı incelenirken, konuya ilişkin hükümlerin birlikte değerlendirilmesi zorunludur. Çünkü, kanun önünde eşitlik, aynı konumda bulunanlardan yalnız birisine ilişkin bir düzenleme ile bozulabileceği gibi, her ikisi için farklı düzenleme yapılmasıyla da bozulabilir. İlk durumda, yalnız bir hükmün incelenmesiyle sorunun çözümü olanaklı olduğu halde ikinci durumda aynı

olanak verecek şekilde fırsat eşitliği ve özel önlemlerin alınması gerektiği belirtilmiş ve 3. ve 5. maddeler arasında ise, kadının gelişme ve ilerlemesinin sağlanması amacıyla gerekli önlemlerin taraf devletlerce alınacağı, eşitliği sağlamak amacıyla alınacak geçici ve özel önlemlerin ayrımcılık sayılmayacağı ve her iki cinsten birinin üstünlüğünü öngören kalıplaşmış rollere dayalı önyargı ve uygulamaların ortadan kaldırılması amacıyla devlet tarafından kültürel ve yasal önlemlerin alınacağı düzenlenmiştir. Takip eden maddelerde ise önlem alınması gereken alanlar sayılmıştır⁸¹.

Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşme'nin imzaya açıldığı 1980 yılında Kopenhag'da gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler İkinci Dünya Kadın Konferansı'nda aile içi kadına yönelik şiddet konusu tartışılmış ve bunun önlenmesine ilişkin bir ilke kararı alınmıştır. Burada aile içinde özellikle kadınları ve ailenin diğer güçsüz bireylerini hedef alan şiddetin, kadın ve erkek arasındaki adil olmayan güç ilişkisinin sonucu olduğu vurgulanmış ve bu husus, 1993 yılında Viyana'da gerçekleşen Dünya İnsan Hakları Konferansı'nda kabul edilen Viyana İnsan Hakları Bildirgesi'nde yer almıştır⁸². Konferans'ın sonucunda 1994 yılında İnsan Hakları Komisyonu'nun 45 sayılı kararıyla kadına yönelik şiddetin sebep ve sonuçlarını araştırmakla görevli bir raportör atanmıştır⁸³.

"Kadınların evrensel insan hakları bildirgesi" olarak da tanımlanan Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşme, 20 Aralık 1985 tarihinde Türkiye tarafından da kabul edilerek 1986 yılında yürürlüğe girmiştir⁸⁴.

2. Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi'nin 12 ve 19 No.lu Genel Tavsiye Kararları

Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşme, 1979'da kabul edilen ilk haliyle şiddet konusunda herhangi bir düzenlemeye yer vermemiştir. Bununla birlikte, Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi'nin 1992 yılında hazırlanmış olduğu 19 No.lu tavsiye kararı ile kadına yönelik şiddet ayrımcılıkla ilişkilendirilmiş ve devletler, bir ayrımcılık biçimi olarak şiddeti önlemekle yükümlü kılınmıştır.

yöntemle doğru sonuca ulaşılamaz. Bu nedenle, kocanın zinasına ilişkin 441. madde hükmünü kanun önünde eşitlik ilkesi yönünden değerlendirirken, evlilik birliği içinde aynı hukuksal konumda bulunan karının zinasının düzenlendiği 440. maddenin de göz önünde bulundurulması gerekir... Yasakoyucu kuşkusuz, toplumsal gelişme ve özellikleri göz önünde bulundurarak zınayı suç olmaktan çıkarabileceği gibi onun gerçekleşmesini belli koşullara da bağlayabilir. Ancak, bunu yaparken evlilik birliğinin tarafları olarak aynı konumda bulunan karı, koca arasında ayrım yaratacak bir düzenlemeyi gerçekleştiremez. Açıklanan nedenlerle, Türk Ceza Yasası'nın 441. maddesi, Anayasa'nın 10. maddesine aykırıdır; iptali gerekir." (Karar için bkz. [81 Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşme'nin esasına ve şekline ilişkin ayrıntılı açıklamalar için bkz. ÖZDAMAR, **2009**, s. 49 vd. Ayrıca bkz. CEDAW Nedir?, <http://www.gleichbehandlungsanwaltschaft.at/DocView.axd?CobId=37152>, 24.11.2015.](http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/dsp.php?fn=amk1996-15.htm&kw=`1996/15`#fm, 01.12.2015)</p>
</div>
<div data-bbox=)

82 Bildirge sonuç metni için bkz. <http://www.un.org/en/development/devagenda/humanrights.shtml>, 23.11.2015.

83 KARINCA, **2008**, (I), s. 38; KARINCA, **2008**, (II), s. 63-64.

84 RG. 14.10.1985, S. 18858.

Bu kapsamda Sözleşme, taraf devletlere, kanun ve politikalarını gözden geçirirken bu hususu göz önünde tutmaları ve kadınlara karşı ayrımcılığın tüm yollarla gecikmeksizin ortadan kaldırılması görevini vermektedir⁸⁵.

19 No.lu genel tavsiye kararının 6. paragrafında, Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşme'nin 1. maddesinde yer verilen ayrımcılık tanımının cinsiyete dayalı şiddeti de kapsadığı ve cinsiyete dayalı şiddetin Sözleşme hükümlerini, bu hükümlerde açıkça şiddetten söz edilmemiş olsa dahi ihlal edebileceği belirtilmiştir. Aynı paragrafta kadına yönelik şiddet, "*Kadına kadın olduğu için yöneltilen veya kadınları nispetsizce etkileyen şiddettir. Buna fiziksel, cinsel veya psikolojik zarar veya acı verme, bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya özgürlükten yoksun bırakma dahildir.*" biçiminde tanımlanmıştır.

Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi 1989 tarihli 12 No.lu tavsiye kararında⁸⁶ ise, üye devletlerin kadınların şiddetten korunması konusunda yükümlü olduklarını belirtmiştir⁸⁷.

3. Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşme'ye İlişkin Ek İhtiyari Protokol

Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşme'nin uygulamasını güçlendirmek amacıyla, Kadının Statüsü Komisyonu tarafından oluşturulan bir çalışma grubu, Sözleşme'ye imza koyan devletlerin katılım ve onayına sunulmak üzere Ek İhtiyari Protokol'ü hazırlamıştır. Protokol 1999 yılında kabul edilmiş, 22 Aralık 2000 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye tarafından ise usulüne uygun olarak 30 Temmuz 2002 tarihinde TBMM Genel Kurulunda kabul edilerek onaylanmıştır⁸⁸.

Protokol'e göre Sözleşme ile korunan haklarının bu Protokol'e taraf olan devletlerce ihlal edildiğini iddia eden birey ve gruplara, tüm iç hukuk yolları tüketildikten sonra, Komite'ye başvuru olanağı tanınmıştır (*communication procedure*)⁸⁹. Komite, kabul edilebilir bulunduğu takdirde başvuruyu ilgili devlete ileticek, ilgili devlet ise Komite'ye altı aylık süre içerisinde yazılı bir açıklamada bulunacaktır. Başvuru ve başvuruya verilen cevabı kapalı bir oturumda inceleyen Komite, konuya ilişkin görüş ve tavsiyelerini taraflara bildirecektir⁹⁰.

Protokol, taraf devletlerin çekince koyabilecekleri (*opting-out*) bir başka başvuru usulü daha içermektedir. Buna göre, Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşme'nin ağır ve sistematik ihlalinin söz konusu olduğuna dair güvenilir bilgiler alan Komite, kamuya açıklamaksızın soruşturma başlatabilecek ve hatta ilgili devletin izni alınarak o devletin ülkesinde inceleme yapılabilecektir (*inquiry*

85 KARINCA, 2008, (I), s. 37.

86 Bkz. <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/recommendations/recomm.htm#recom12>, 25.11.2015.

87 KARINCA, 2010, s. 128.

88 RG. 18.09.2002, S. 24880.

89 AKKAYA ŞAHİN, 2010, s. 33; MOROĞLU, 2013, s. 32.

90 KARINCA, 2010, s. 128.

procedure). İnceleme sonucunda Komite, görüş ve tavsiyelerini ilgili devlete iletacaktır⁹¹.

Her iki usulde de Komite'nin görüş ve tavsiyelerini ilgili devlete iletmesinden itibaren altı ay içinde, ilgili devletin buna cevap vermesi öngörülmüştür. Ancak her iki durumda da Komite'nin bildireceği görüş ve tavsiyeler devletler bakımından bağlayıcı yargı kararı niteliği taşımaz⁹².

Görüldüğü gibi Ek İhtiyari Protokol, Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşme'nin etkin uygulamasını sağlamak amacıyla, "kişisel başvuru hakkı" ve "inceleme yetkisi" olmak üzere iki önemli aracı kadınların kullanımına açmaktadır⁹³.

Türkiye'den ilk kez 2006 yılında Ek İhtiyari Protokol kapsamında kişisel başvuru hakkı kullanılmıştır. Bu olayda, mesleğini başörtüsüyle sürdürmek isteyen ve bu nedenle işten çıkarılan öğretmen R.K., kadına yönelik ayrımcılık mağduru olduğu iddiasıyla Komite'ye başvurmuş; ancak Komite, yaptığı inceleme sonucu R.K.'nin iç hukukun hiçbir aşamasında kadına yönelik ayrımcılık iddiasını öne sürmediği gerekçesiyle başvuruyu geri çevirmiştir⁹⁴.

4. Kadınlara Yönelik Şiddetin Tasfiyesine İlişkin Bildirge

BM Genel Kurulu tarafından 20 Aralık 1993 tarihinde kabul edilen Kadınlara Yönelik Şiddetin Tasfiye Edilmesine Yönelik Bildirge, Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşme'de kadına yönelik şiddet konusuna açıkça hiçbir hükümde yer verilmemiş olması sonucu yöneltilen eleştiriler üzerine, kadının insan haklarının genişletilmesi, kadına yönelik şiddeti yok etmek, cinsel haklar ve doğurganlık haklarını hayata geçirmek gibi hedefler doğrultusunda gereksinim duyulmuş olan bir düzenlemedir⁹⁵.

Bu kapsamda Bildirge'de, üye devletlerin kadınlara karşı şiddet kullanımını olanaklı kılan adet, gelenek ya da dini inançlara sığınarak bu şiddete karşı sorumluluk almaktan kaçınmayacakları; her türlü uygun araçla ve gecikmeksizin kadınlara karşı şiddeti tasfiye politikasını yürütmekle ve ayrıca her iki cinsten birinin üstünlüğüne dayanan alışlagelmiş rolleri ve sosyal ve kültürel önyargılar ile geleneksel uygulamaları tasfiye etmekle yükümlü oldukları belirtilmiştir (m. 4)⁹⁶. Bu anlamda bir insan hakkı ihlali olarak kadınlara karşı gerçekleştirilen fiziki, cinsel ve psikolojik şiddetin, kamusal ya da özel alan ayrımı yapılmaksızın, ailede ya da toplum içinde gerçekleşmesinin veya devlet tarafından yürütülmesi ya da kabul edilmesinin bir önemi olmadığı belirtilmiştir.

Bildirge'nin 2. maddesinde kadınlara yönelik şiddet biçimleri örnekleyici olarak sayılmıştır. Buna göre kadının aile içinde maruz kaldığı şiddet, hakaret, aşağılama ve kötü muamele, dayak, cinsel istismar, cinsel taciz, evlilik içi tecavüz, kız çocukların istismarı,

91 AKKAYA ŞAHİN, 2010, s. 33; MOROĞLU, 2013, s. 32.

92 AKKAYA ŞAHİN, 2010, s. 33.

93 ÖZDAMAR, 2009, s. 56.

94 KARINCA, 2010, s. 128-129.

95 AKKAYA ŞAHİN, 2010, s. 33-34; KARINCA, 2010, s. 130; MOROĞLU, 2013, s. 33; ÖZDAMAR, 2009, s. 50.

96 ÖZDAMAR, 2009, s. 196.

evlenirken verilen başlık, cinsel organları dağlama ve kadınlara zarar veren bekaret ke-
meri, kadın sünneti gibi geleneksel uygulamaların yanında; eş olmayanlar arasındaki
şiddet ve sömürmek için uygulanan şiddet de dahil fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet
uygulamaları, kadına yönelik şiddet kapsamında değerlendirilecektir⁹⁷.

Bildirge, hukuki bağlayıcılığa sahip olmadığı halde, kadınlara yönelik şiddetin önlen-
mesi açısından içerdiği ilke ve kurallarla, devletlerin iç hukuklarında düzenleme yapıl-
ması için itici güç olmuştur⁹⁸.

5. Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu

1995 yılında Pekin’de BM Dördüncü Dünya Kadın Konferansı gerçekleştirilmiş ve Kon-
ferans sonucunda kabul edilen Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu’nda kadına yö-
nelik şiddetin, kadınların insan haklarının ihlali olduğu ve kadınların insan haklarından
yararlanmalarının önünde büyük bir engel oluşturduğu düşüncesi benimsenmiştir⁹⁹.
Konferans’ta, kadına yönelik şiddetin önlenmesi için devletlerin sorumluluk alması ge-
rektiğinin altı çizilmiştir¹⁰⁰. Konferans’ta ayrıca, tecavüz bir savaş suçu olarak kabul edil-
miş ve tecavüz mağdurlarına tazminat talep etme hakkı tanınmıştır¹⁰¹.

Platform’da kadına yönelik şiddet konusunda çeşitli stratejik hedefler belirlenmiştir.
Buna göre, kadına yönelik şiddeti önlemek ve ortadan kaldırmak için bütünleşmiş ön-
lemler alınacak, kadına yönelik şiddetin nedenleri ve sonuçları ile engelleyici önlemler-
in etkinliği incelenecek ve kadın ticaretini önlemek ve fahişlikle kadın ticaretine bağlı
olarak şiddete maruz kalanlara yardımcı olmak amacıyla gerekli önlemler alınacaktır¹⁰².
Platform’da ayrıca, sayılan bu stratejik hedefler bağlamında hükümetlerin alması ge-
reken tedbirler konusunda birçok somut eylem tarif edilmiştir. Bunlar, kadına yönelik
şiddetin önlenmesi için yasal düzenlemelerin yapılması, uluslararası insan hakları araç-
larının uygulamaya geçirilmesi, şiddet mağduru kadınların desteklenmesi için prog-
ramlar geliştirilmesi, farkındalık yaratıcı eğitim çalışmalarının gerçekleştirilmesi gibi
eylemlerdir.

Bunların yanı sıra Pekin Eylem Platformu, eşitlik alanında tedbir alınması gereken
birtakım öncelikli alanlar belirlemiştir. Bunlar, “kadın ve yoksulluk”, “kadın ve eğitim”,
“kadın ve sağlık”, “kadın ve medya”, “kadının insan hakları”, “kadın ve çevre”, “kadın ve
silahlı çatışmalar”, “kadın ve şiddet” gibi alanlardır¹⁰³.

Pekin Eylem Platformu kadına yönelik şiddet ile ilgili bölümünde, kadına yönelik
şiddetin, eşitlik, kalkınma ve barış hedeflerinin önündeki en önemli engellerden biri

97 AKKAYA ŞAHİN, 2010, s. 34.

98 MOROĞLU, Nazan; “*Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi - 6284 Sayılı Yasa ve İstanbul Sözleşmesi*”,
http://portal.ubap.org.tr/App_Themes/Dergi/2012-99-1169.pdf, s. 361, 24.11.2015.

99 AKKAYA ŞAHİN, 2010, s. 36.

100 UYGUR, Gülriz; *Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele*, Ankara, 2007, s. 2.

101 UYGUR/ÇAĞLAR GÜRGEY, 2014, s. 20.

102 DOMANIÇ, Hayri; *Yaratılıştan Bu Yana Kadın Haklarının Gelişimi*, İstanbul, 2007, s. 106.

103 UYGUR/ÇAĞLAR GÜRGEY, 2014, s. 20. Ayrıca bkz. AKKAYA ŞAHİN, 2010, s. 37-38.

olduğunu belirterek kadına yönelik şiddeti, yani toplumsal cinsiyet temelli şiddeti, “fiziksel, cinsel veya psikolojik zarar ve sıkıntı çekme ile sonuçlanacak herhangi bir eylem” olarak tanımlanmıştır. Bu kapsamda, devlet tarafından kadına yöneltilen fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet de şiddetin bir başka şekli olarak kabul edilmiştir. Ayrıca, savaş ve silahlı çatışmalarda kadının insan haklarının ihlalinden kaçınılması gerektiği ve hükümetlerin gelenek, görenek veya dinden kaynaklanan nedenlerle uygulanan şiddeti reddetmesi ve Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşme’nin uygulanması için gerekli önlemleri alması gerektiği vurgulanmıştır.

Kadının insan haklarının ulusal kanunlara geçirilmesi kapsamında tüm ülkeler, Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşme’yi imzalamaya; çekince koyan ülkeler ise bu çekincelerini kaldırmaya çağrılmaktadır.

B. Avrupa Konseyi Metinleri

1. Genel Olarak

20 Mart 1950 tarihinde imzalanan Avrupa İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme’de yaşama hakkı, işkence yasağı, özgürlük ve güvenlik, ayrımcılık yasağı gibi konuların üzerinde durulmuş; buna karşılık kadına yönelik şiddete ya da kadının insan haklarına özel olarak değinilmemiştir¹⁰⁴. Bu husus, Avrupa Konseyi tarafından 2002 yılına gelinceye dek insan hakları kapsamında değerlendirilmiş ve özel bir düzenlemeye konu edilmesi ihtiyacı duyulmamıştır¹⁰⁵.

Kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet konuları, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi’nin 1985 ve 1990 yıllarında kabul ettiği ve tavsiye niteliği taşıyan kararları dışında, 1993 yılına kadar herhangi bir Avrupa Konseyi metninde yer almamıştır. 1993 yılında Roma’da gerçekleştirilen Avrupa Konseyi Bünyesinde Kadın Erkek Eşitliğinden Sorumlu 3. Bakanlar Konferansı’nda kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda bir bildirge yayınlanmış ve bir ilke kararı alınmıştır. Bu belgelerde, kadına yönelik şiddetin, yaşama, güvenlik, özgürlük gibi temel insan hak ve özgürlüklerine zarar verdiği dile getirilmiş ve şiddetle mücadele amacıyla bir Eylem Planı geliştirilmiştir. Aynı konferansta ayrıca, tecavüz ve kadınlara yönelik cinsel taciz konusunda da bir ilke kararı alınmıştır¹⁰⁶.

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi’nin 1997 yılında aldığı Avrupa Çapında Kadınlara Karşı Şiddete Sıfır Hoşgörürü kararıyla 1999 yılı “Avrupa Kadınlara Karşı Şiddete Hayır Yılı” ilan edilmiş ve bu çerçevede bir imza kampanyasının başlatılması önerilmiştir. Bu kararda, üye devletlerin iç hukuklarında özel düzenlemeler yapması, böylece cinsiyete dayalı şiddete uğramış kişilerin korunması ve cinsel tacizin önlenmesi öngörülmüştür¹⁰⁷.

2002 yılına gelindiğinde Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, kadınların şiddete karşı korunmasına ilişkin olarak üye devletlere yönelik geniş kapsamlı bir tavsiye kararı kabul

104 AKKAYA ŞAHİN, 2010, s. 40.

105 MOROĞLU, (Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi - 6284 Sayılı Yasa ve İstanbul Sözleşmesi), s. 363.

106 AKKAYA ŞAHİN, 2010, s. 41; KARINCA, 2010, s. 45.

107 MOROĞLU, (Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi - 6284 Sayılı Yasa ve İstanbul Sözleşmesi), s. 364.

etmiştir. Bakanlar Komitesi'nin 30 Nisan 2002 tarihli Kadının Şiddete Karşı Korunması Hakkındaki 5 Sayılı Tavsiye Kararı'nda, kadına yönelik şiddetle mücadelenin devletler bakımından pozitif bir yükümlülük olduğunun ve şiddetin acilen çözümü gereken bir sorun teşkil ettiğinin altı çizilmiştir¹⁰⁸. Bu tavsiye kararında ayrıca, aile içi şiddetin ve kadına karşı şiddetin önlenmesi yöntemlerine ayrıntılı olarak yer verilmiştir. Tavsiye kararında, toplumda bu konuda farkındalık yaratılması; polis, adli tıp, sosyal hizmetler alanında çalışanların ve yargı mensuplarına konuyla ilgili meslek içi eğitim verilmesi; şiddet mağdurunun güvenliğinin korunması için sığınaklar açılması, çocuk yaşta evliliklerin önlenmesi, medyanın desteğinin alınması gibi konulara ilişkin düzenlemeler yapılmıştır¹⁰⁹.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından 28 Haziran 2006 tarihinde kabul edilen Kadınların Şiddete Karşı Korunmasına İlişkin Tavsiye Kararı'nda başta şiddetin önlenmesi olmak üzere; mağdurun korunması ve yargıçların bu konuda eğitimi için yapılması gereken çalışmalara ayrıntılı bir şekilde yer verilmiştir. Ayrıca 2006 yılı "Avrupa Aile İçi Şiddetle Mücadele Yılı" ilan edilmiştir¹¹⁰.

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi ise konuya ilişkin 14 Kasım 2006 tarihli ve 13 sayılı kararında, aile içi şiddetin kökeninde kadın-erkek eşitsizliğinin bulunduğunu ve bu olgunun her türlü sosyal çevrede kendini gösterebileceğini belirterek aile içi şiddeti koşulsuz olarak kınamayı; bu kapsamda şiddet olgusunun anlaşılması ve kabul edilemez bir olgu olarak resmen kabulü için mevzuat değişikliği de dahil olmak üzere şiddetle çeşitli alanlarda mücadele etmeyi üstlenmiştir¹¹¹.

2. Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)

Avrupa Konseyi, 11 Mayıs 2011 tarihinde kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda kararlı bir adım atarak uluslararası hukukta kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddete ilişkin yaptırım gücüne sahip ilk düzenleme olan Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Sözleşme'yi İstanbul'da imzaya açmıştır. Sözleşme, İstanbul'da imzaya açılmış olması sebebiyle İstanbul Sözleşmesi olarak da anılmaktadır.

İstanbul Sözleşmesi'nin amaçları 1. maddede belirtilmiştir. Buna göre Sözleşme'nin en temel amacı, kadını her türlü şiddetten korumak, kadına karşı şiddeti ve aile içi şiddeti önlemek kovuşturmak ve ortadan kaldırmaktır. Aynı şekilde, şiddete uğrayan aile üyelerinin -ki bu kişiler çoğu kez kadınlar ve çocuklardır- korunması ve taraf devletlerin mağdurlara yardım için politikalar geliştirmeleri de amaçlar arasındadır. Ayrıca, şiddetin önlenmesi hedefine ulaşılabilmesi için uluslararası işbirliğinin yaygınlaştırılması da Sözleşme'nin amaçları arasında sayılmaktadır. Aynı amaç doğrultusunda kamu

108 AKKAYA ŞAHİN, 2010, s. 41; KARINCA, Aile İçi Şiddet, s. 45-46.

109 MOROĞLU, (Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi - 6284 Sayılı Yasa ve İstanbul Sözleşmesi), s. 363.

110 MOROĞLU, (Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi - 6284 Sayılı Yasa ve İstanbul Sözleşmesi), s. 365.

111 Konu hakkında detaylı açıklama için bkz. AKKAYA ŞAHİN, 2010, s. 42-43.

kurumları ve kolluk kuvvetlerinin etkin bir şekilde işbirliği yapmaları da Sözleşme'nin amaçları arasında sayılmıştır. Yine aynı maddede belirtilmiş olan bir diğer önemli amaç ise kadına karşı her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılması ve kadın ile erkek arasındaki eşitliğin sağlanmasıdır¹¹². Bundan anlaşılacağı gibi, İstanbul Sözleşmesi de ayrımcılığın önlenmesi konusunda diğer uluslararası sözleşmeleri de tamamlayan bir görev üstlenmiştir¹¹³.

İstanbul Sözleşmesi'nin taraf devletlere yüklediği yükümlülükler de 4 vd. maddelerde belirtilmiş bulunmaktadır. Bu yükümlülükler, ayrımcılık yapmama ve ayrımcılığın önlenmesi temelinde (m. 4)¹¹⁴, özellikle kadınları toplumsal cinsiyete dayalı şiddetten korumak amacıyla gerekli özel önlemlerin alınması¹¹⁵, devlet kurumları aracılığıyla şiddetin aktörü olunmaması ve gerektiğinde zararın tazmini (m. 5), toplumsal cinsiyetle ilgili hassasiyet gerektiren politikalar düzenleme (m. 6), finansal kaynaklar bulma (m. 8), sivil toplum kuruluşları ile ortak çalışmalar yürütme (m. 9), koordinasyon kurumu oluşturma (m. 10), veri toplama ve araştırma (m. 11) gibi yükümlülüklerdir. Bu kapsamda Sözleşme, taraf devletlere gerek özel gerek kamusal alanda şiddeti önleme, kadınların şiddete maruz kalmama haklarını güvence altına alma ve mağduriyet henüz ortaya çıkmadan gerekli koruyucu ve önleyici yasal düzenlemeleri yapma görevini vermektedir. Sözleşme'de yasal düzenlemeler açısından taraf devletlere önerilen üç husus bulunmaktadır. Bu hususlar, ulusal anayasalara ya da diğer mevzuata kadın-erkek eşitliğinin dahil edilmesi ve bu ilkenin uygulamada gerçekleştirilmesinin temin edilmesi, yaptırım uygulama yolu da dahil olmak üzere kadınlara karşı ayrımcılığın yasaklanması ve kadınlara yönelik ayrımcılık içeren kanun ve uygulamaların yürürlükten kaldırılması şeklinde ifade edilebilir (m. 4/2)¹¹⁶.

Ayrıca taraf devletlere Sözleşme'nin 12 vd. maddelerinde şiddeti henüz gerçekleşmeden önleme-engelleme yükümlülüğü, şiddet mağduru olma ihtimali olan kişilerin korunması-desteklenmesi yükümlülüğü ve şiddeti gerçekleştiren faile hukuki ve cezai yaptırım uygulanması yükümlülüğü yüklenmiştir¹¹⁷.

Kadına yönelik şiddetin, bağlayıcı bir biçimde ilk kez bir insan hakkı ihlali olduğunun belirtildiği Sözleşme'de, şiddetin kadın-erkek eşitsizliğini bir sonucu olduğunun altı çizilmiştir. Ayrıca konuya ilişkin olarak bağımsız bir denetim mekanizmasının kurulması yönünde bir düzenleme de getirilmiştir¹¹⁸. Buna göre, taraf devletlerce Sözleşme'nin etkili bir şekilde uygulanmasını sağlamak üzere, "Kadına Yönelik ve Aile İçi Şiddete Karşı

112 DEMİRKİR ÜNLÜ, 2013, s. 50.

113 DEMİRKİR ÜNLÜ, 2013, s. 50-51.

114 DEMİRKİR ÜNLÜ, 2013, s. 55.

115 Kadınların toplumsal cinsiyete dayalı şiddete karşı korunması için alınan özel önlemler ayrımcılık olarak kabul edilmeyecektir. Bkz. İstanbul Sözleşmesi m. 4/4.

116 İstanbul Sözleşmesi Türkiye tarafından imzalandıktan sonra, 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunun yetersiz görülmesiyle 20.03.2012 tarihinde 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun yürürlüğe girmiştir.

117 DEMİRKİR ÜNLÜ, 2013, s. 65 vd.

118 MOROĞLU, (Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi - 6284 Sayılı Yasa ve İstanbul Sözleşmesi), s. 366.

Mücadelede Uzmanlar Grubu" (GREVIO) adı altında Avrupa Konseyi bünyesinde bir denetim mekanizması oluşturulması öngörülmüştür¹¹⁹. Avrupa devletlerinden insan hakları, kadın hakları ve kadına yönelik şiddetle mücadele uzmanı on ila on beş kişiden oluşan bu grup, sözleşmenin yürürlüğe girmesinin ardından, taraf devletler hakkında düzenli olarak denetim raporları hazırlayacak; raporlarda üye devletlere kadına yönelik ve aile içi şiddetle mücadele konularında önerilerde bulunulacak; bu önerilerin ne derece yerine getirildiği takip edilecek; bu raporlarla bir yandan Avrupa genelinde kadın-erkek eşitliği ve kadına yönelik şiddetle mücadelede ortak normlar yaratılmasına, bir yandan da taraf devletlerde bu alanlarda ilerleme sağlanmasına ortam yaratılacaktır.

Sözleşme'nin tanımlar maddesinde (m. 3) kadına yönelik şiddetin ister kamusal ister özel alanda meydana gelsin kadınlara fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik acı ve ıstırap veren veya verebilecek olan cinsiyete dayalı her türlü eylem veya bu eylemlerle tehdit etme anlamına geldiği; bir insan hakları ihlali olduğu ve kadınlara yönelik ayrımcılığın bir biçimi olduğu düzenlenmiştir (m. 3/a). Aile içi şiddet ise, mağdur faille aynı haneyi paylaşırsa da paylaşmasa da, eski ve şimdiki eşler ya da partnerler arasında meydana gelen her türlü şiddet eylemini ifade edecek biçimde kullanılmıştır (m. 3/b).

Sözleşme Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair BM Sözleşmesi'nin uygulamasını güçlendirecek bir düzenleme olup aynı zamanda da ayrımcılığın kaldırılmasını destekleyecek niteliktedir¹²⁰.

Her şeyden önce Sözleşme, medeni haline bakılmaksızın tüm kadınların şiddetten korunmasını kapsamakta, mağdurların haklarını korumaya yönelik önlemlerin alınmasında cinsel kimlik, cinsel yönelim de dahil olmak üzere hiçbir ayrımcılık yapılmamasını öngörmektedir (m. 4)¹²¹. Sözleşme'nin 3. maddesi olan tanımlar maddesinde, "kadına yönelik şiddet" ve "aile içi şiddet" kavramlarının yanında, "kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet" kavramı, kadına kadın olmasından dolayı uygulanan ve kadınları orantısız biçimde etkileyen şiddet biçimi olarak ifade edilmiştir (m. 3/d)¹²². Bu sözleşme kapsamında da kadına yönelik şiddet, bir insan hakkı ihlali ve kadınlara yönelik ayrımcılığın bir biçimi olarak anlaşılmaktadır (m. 3/a)¹²³.

Sözleşme'de kadına yönelik şiddetle mücadelede kapsamlı bir hukuki çerçeve oluşturmak üzere önleme, koruma, kovuşturma ve mağdur destek mekanizmaları oluşturma politikaları konularına yer verildiği görülmektedir. Bu bağlamda Sözleşme, şiddetin önlenmesi konusunda adeta bir yol haritası çizmiş; farkındalığı artırma, uzmanların eğitimi, önleyici müdahale, tedavi programları, özel sektör ve medya desteğinin alınması, psikolojik ve hukuksal destek hizmetleri, sığınakların kurulması, acil yardım hatlarının açılması, çocuk tanıklar için koruma, bedensel zarar görenlere tazminat, adli yardım

119 DEMİRKİR ÜNLÜ, 2013, s. 141 vd.

120 MOROĞLU, (Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi - 6284 Sayılı Yasa ve İstanbul Sözleşmesi), s. 366.

121 DEMİRKİR ÜNLÜ, 2013, s. 55-56; MOROĞLU, (Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi - 6284 Sayılı Yasa ve İstanbul Sözleşmesi), s. 367.

122 DEMİRKİR ÜNLÜ, 2013, s. 44.

123 KUYUCU, 2014, s. 94-95.

hizmetleri gibi konuları ayrıntılı olarak düzenlemiştir¹²⁴.

Bu kapsamda uluslararası bağlayıcılığa sahip ilk metin olan Sözleşme, Avrupa Konseyi üyesi olmayan ülkelerin de imza ve onayına açılarak etki alanı genişletilmiştir.

Türkiye, imzaya açıldığı İstanbul'da on üç ülke tarafından imzalanan Sözleşme'yi 2011 yılında imzalamış ve onaylamıştır¹²⁵. Sözleşme, 75. maddesinin ikinci fıkrasında öngörüldüğü üzere, en az sekizi Avrupa Konseyi üyesi olan on devlet tarafından onaylanmasından sonraki üç aylık sürenin sonunu takip eden ayın ilk günü, onuncu ülke olan Andorra tarafından onaylanmasının ardından 1 Ağustos 2014 tarihinde yürürlüğe girmiştir¹²⁶.

C. Kadınlara Karşı Şiddeti Önleme, Cezalandırma ve Ortadan Kaldırmaya İlişkin İnter Amerikan Sözleşmesi

Kadınlara Karşı Şiddeti Önleme, Cezalandırma ve Ortadan Kaldırmaya İlişkin İnter Amerikan Sözleşmesi, kadına yönelik cinsiyet ayrımcılığına dayanan ilk bölgesel nitelikli sözleşmedir. Sözleşme'de şiddet, fiziksel, ruhsal ve cinsel şiddet olmak üzere üç ayrı kategoride ele alınmış ve ayrıca şiddetin kaynağına göre, aile içi şiddet, toplum tarafından uygulanan şiddet ve devlet kaynaklı şiddet olarak sınıflandırılmıştır:

Bu ayrım kapsamında aile içi şiddet, dayak, hakaret, cinsel istismar, evlilik içi tecavüz gibi fiilleri; toplum tarafından uygulanan şiddet, işyerinde, eğitim kurumlarında, sokakta cinsel taciz, sindirme, kadın ticareti, fahişeliğe zorlama gibi fiilleri; devlet kaynaklı ya da devletin işlediği veya göz yumduğu şiddet ise işkence, gözaltında ve silahlı çatışmalarda tecavüz gibi fiilleri ifade eder¹²⁷.

İnter-Amerikan Sözleşmesi, özel ya da kamusal alanda kadına yönelik şiddeti önleme, soruşturma ve cezalandırma hususlarında devletlerin etkin ve kararlı bir politika izlemeleri ve bu amaçla gereken özeni göstermeleri konusundaki yükümlülüklerin altını çizmiştir¹²⁸.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Kadına yönelik şiddet ve aile içi kadına yönelik şiddet, ülkemizde ve dünyada pek çok kişiyi derin bir biçimde etkileyen toplumsal bir olgudur. Buna karşılık, kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddete ilişkin düzenlemelere ulusal ve uluslararası hukuki metinlerde yer verilmeye başlanması yakın zamanda ortaya çıkmış bir gelişmedir. Bunun temel

124 MOROĞLU, (Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi - 6284 Sayılı Yasa ve İstanbul Sözleşmesi), s. 368. Ayrıca bkz. <http://www.barobirlik.org.tr/dosyalar/duyurular/tubakkom/avrupakonseyiistanbulsozlesmesi.pdf>, 25.11.2015.

125 RG. 29.11.2011, S. 28127.

126 Bkz. <http://www.barobirlik.org.tr/dosyalar/duyurular/tubakkom/avrupakonseyiistanbulsozlesmesi.pdf>, 26.11.2015.

127 AKKAYA ŞAHİN, 2010, s. 43; MOROĞLU, Nazan; "Kadına Yönelik Şiddet ve Ailenin Korunmasına Dair Kanun", s. 4, www.tukd.org.tr/dosya/KadinaYonelikSiddet.doc, 24.11.2015.

128 AKKAYA ŞAHİN, 2010, s. 43-44; MOROĞLU, (Kadına Yönelik Şiddet ve Ailenin Korunmasına Dair Kanun), s. 4.

sebepleri olarak, özellikle kamusal alan/özel alan ayrımında kadının çoğu kez özel alana yerleştirilmesi ve bu alanın bir mahremiyet alanı olarak kabul edilmesi ve yıllar içerisinde bu alanda yaşananların hiçbir tepkiyle karşılaşmaması sonucu pek çok kişi tarafından olağan karşılanması gösterilebilir. Kadının tarih boyunca erkeğe nazaran ikincil bir varlık olarak kabul edilmesi, bu sebeple sürekli erkeğin denetim ve baskısı altında tutulmaya çalışılan kadının toplumsal hayatta maruz kaldığı saldırılara karşı savunmasız kalmasını da beraberinde getirmiştir.

Dünyanın her bölgesinden pek çok kadın bakımından geçerli olan bu durum, yakın bir geçmişten itibaren gerek ulusal kanunlar gerekse uluslararası hukuki metinlerle değiştirilmeye başlanmıştır. Böylelikle kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet özel alanın konusu olmaktan çıkmaya ve kamusal alanın konusu olarak devletlerin ve uluslararası yapıların düzenleme alanına girmeye başlamıştır.

Çalışmamızda ilk olarak, kadına yönelik şiddet kavramının içeriği, şiddet kavramının yardımıyla belirlenmeye çalışılmış; kadına yönelik şiddet kavramına uluslararası belgelerde yüklenen anlamlar ve kavramın hangi metinlerde hangi kapsamda anlaşıldığı açıklanmaya çalışılmıştır. Ardından kadına yönelik şiddetin en sık karşılaşılan biçimi olan aile içi kadına yönelik şiddet kavramı incelenmiş ve bu kapsamda kavrama uluslararası metinlerde yüklenen anlamların yanında, aile içi şiddetin hangi görünümde ortaya çıkabildiği açıklanmaya çalışılmıştır. Bu bölüm dahilinde, kadınların aile içinde karşılaştıkları şiddet türleri olan fiziksel şiddet, cinsel şiddet, psikolojik şiddet ve ekonomik şiddet ayrı başlıklar altında incelenmiştir. Bunun yanı sıra, kültürün önemli bir parçası ve aynı zamanda da kaynağı olması dolayısıyla dil ve sözlü şiddet ilişkisine değinilmeye çalışılmıştır.

Çalışmamızda son olarak, kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet olgularının Birleşmiş Milletler ve Avrupa Konseyi belgelerine yansımaları ve bu belgelerde düzenlenmesine ilişkin süreç incelenmeye çalışılmış ve bu kapsamda önem arz eden çeşitli hukuki metinlere ayrı başlıklar halinde yer verilmiştir.

Kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet olgularına yer veren ve bu olgularla mücadeleyi amaçlayan uluslararası metinler incelendiğinde görülmektedir ki, kadına yönelik şiddet esas itibarıyla bir insan hakkı ihlali olarak özellikle kadın ve erkek arasındaki adil olmayan güç ilişkisinin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu noktada, kadına yönelik şiddet ve aile içi kadına yönelik şiddetin insan hakkı ihlali olduğunun kabul edilmesinin, uzun yıllar boyunca duyarsız kalınan kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet olgularının önlenmesi bakımından oldukça önemli bir kazanım olduğu belirtilmelidir. Zira bu düşünce, kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet kavramlarının kapsamlarının söz konusu uluslararası metinlerde olabildiğince geniş tutulmasını ve kadınların şiddet eylemlerinden olabildiğince geniş bir kapsamda korunmaya çalışılmasını amaçlayan düzenlemelere yer verilmesini sağlamıştır.

Bu amaçla çalışmamız boyunca kapsamları açıklanmaya çalışılan uluslararası metinlerde, kadınları şiddetten korumayı hedefleyen düzenlemelerin yanında, şiddet mağdurlarının desteklenmesi, şiddeti önlemeyi amaçlayan eğitim programlarının hazırlanması

gibi pek çok önlemlerle birlikte, birtakım uluslararası organlara, taraf devletleri denetleme-ye yönelik yetkilerin de tanındığı görülmektedir.

Bugün gelinen noktada, kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddetin önlenmesi ve tamamen ortadan kaldırılması yönünde ulusal ve uluslararası düzlemde pek çok adımın atıldığı açıktır. Bununla birlikte, kadına yönelik sürekli bir baskı aracı olarak kullanılan şiddet eylemleri dünyanın her yerinde olduğu gibi ülkemizde de ne yazık ki devam etmekte ve bu eylemlerin faileri çoğu kez cezazsız kalmaktadır. Ülkemizdeki somut duruma bakıldığında, şiddet mağduru kadınlara yönelik kurumsal desteğin ve şiddeti engellemek ve eşitsizlikleri gidermek için geliştirilen politikaların yetersiz kaldığı da açıktır. Bu durumdan anlaşılmaktadır ki, kadına yönelik şiddetin ve en sık rastlanan biçimiyle kadına yönelik aile içi şiddetin önlenmesi ve bir gelecek hedefi olarak tamamen ortadan kaldırılabilmesi için atılması gereken çok fazla adım bulunmaktadır.

Bu anlamda, özellikle ülkemiz özelinde atılabilecek adımların belki de en önemlisi, kadına yönelik şiddet konusunda gerek toplumda gerek uygulayıcılarda ve hatta gerekse şiddet mağduru kadınların kendilerinde var olan önkabullerin değiştirilmesidir. Kadının sürekli olarak her alanda geri planda bırakıldığı ve aynı zamanda kadınların geri planda kalmayı dünyaya geldikleri andan itibaren adım adım benimsedikleri bir toplum, esas itibarıyla erkek egemen zihniyetin hakim olduğu bir toplumdur. Buradaki asıl sorun kadın üzerinde iktidar kurulması sorunudur. Bunun altında ise geleneksel, kültürel, dinsel ve sosyal pek çok neden yatmaktadır. Kadına çok önceden biçilmiş olan rol, ilk olarak aileden başlayarak ilkökul kitaplarından masallara, çizgi filmlere; ilerleyen dönemde tüm eğitim ve meslek yaşamından medya yoluyla yapılan her türlü yayına, şiddet fiili gerçekleşikten sonra başvuru hukuk uygulayıcılarının mağdura yaklaşımlarına kadar pek çok yönden pekiştirilmektedir.

Örneğin, en yaygın olarak tüketilen popüler medya ürünleri olan dizilerde, kurgu, sürekli olarak güçlü, otoriter ve zeki erkek figürü üzerinden yapılmakta; buna karşılık kadın ise fiziksel olarak kusursuz olmasına rağmen, korunmaya muhtaç, genellikle ekonomik yönden erkeğe bağımlı ve erkek karşısında sessizliğini ve tepkisizliğini koruyan, tepki gösterse dahi bunun açılma ile sınırlı kaldığı, dar anlamda şiddet ya da diğer türden baskılara karşı direnç göstermeyen bir figür olarak şekillendirilmektedir¹²⁹. Aynı zamanda dizilerde kadın ya da bir başka erkeğe şiddet uygulayan erkeklerin cezalandırıldığına neredeyse hiç rastlanmamakta ve sözlü, fiziksel ya da cinsel şiddetin uygulanması sırasında etrafta bulunan kişilerin tepkisiz kaldıkları gözlemlenmektedir¹³⁰.

Aynı sistem, bu derece açıkça olmasa da, çok tehlikeli bir biçimde, okullarda okutulmakta olan örgün eğitim kitaplarında yer alan erkek ve kadın figürlerinde dahi mevcuttur. Örneğin bir çalışmaya göre¹³¹, 2005-2006 Eğitim-öğretim yılında MEB bağlı

129 Detaylı bilgi için bkz. ÜNLÜ, Sezen / BAYRAM, Nazlı / ULUYAĞCI, Canan / UZOĞLU BAYÇU, Sevil; "Kadına Yönelik Şiddet: TV Dizilerinde Kadına Yönelik Şiddet Üzerinden Bir Araştırma", **Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, C. 5, S. 4, 2009, s. 95-104.

130 ÜNLÜ/BAYRAM/ULUYAĞCI/UZOĞLU BAYÇU, 2009, s. 99 vd.

131 ASAN, Hatice Tezer; "Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik ve Öğretmenlerin Cinsiyetçilik Algılarının Saptanması", **FE Dergi: Feminist Eleştiri**, C. 2, S. 2, 2010, s. 65-74.

İlköğretim okullarında 1-5. sınıflarda okutulan ve cinsiyetçilik açısından resim ve metinleriyle incelenen 35 ders kitabının 30 tanesinde erkek çocuklar resimlerde kız çocuklarına oranla daha fazla sayıda yalnız ve tek başına bir faaliyet içinde gösterilirken, kız çocuklar ise genellikle ev içi alanda yetişkin bir kadın ya da diğer çocuklarla gösterilmiş; benzer şekilde resimler ve metinler aracılığıyla kız çocuklara “anne” olma sorumlulukları vurgulanırken ev içi alandaki yerlerinin ön planda tutulduğu gözlemlenmiştir. Buna karşılık aynı çalışmada, ders kitaplarında erkek çocuklara ev dışı alanda yer alma, bir işin sorumluluğunu üstlenme, ekonomik özgürlüğe ve güce sahip olma nitelikleri yüklenmeye çalışıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Aile için yemek yapma, temizlik yapma ya da çocukların bakımı gibi görevleri ders kitaplarında çoğunlukla kadınların üstlendiği tespit edilmiştir¹³².

Unutulmamalıdır ki, bir televizyon dizisi, bir realite programı, bir çizgi film, bir masal ya da bir ders kitabında yer verilen bir örnekte bu tür kadın-erkek figürlerine rastlanmasının toplumsal cinsiyet rollerinin pekiştirilmesi açısından içerdikleri mesaj hep aynıdır. Tüm bunların kurguya dayanması, içerdikleri mesaj ve pekiştirdikleri zihin kalıpları yönünden bir farklılık arz etmemektedir. Neticeye bakıldığında, zaten aile içerisinde çocuğun doğduğu andan itibaren zihnine işlenmeye başlayan cinsiyet rolleri, okul kitaplarından masallara, iş yaşamından yetişkinleri hedef alan TV programlarına kadar her alanda ve artık normal ve doğal olanın bu olduğu şeklinde karşılanmasına yetecek ölçüde sıklıkla gözlemlenebilmekte ve bu, çoğunlukla kadının toplumsal rol ve zekâ yönünden erkekte daha geride olduğu ve orada kalması gerektiği mesajı ile sürekli olarak güçlendirilmektedir. Kadına yönelik şiddet ise erkeğin erkekliğini kanıtlama çabası ve iktidarını pekiştirme yöntemi olarak bu noktada karşımıza çıkmakta ve toplumda ve en tehlikelisi de hukuk uygulayıcılarında normalleştirilmektedir.

Tüm bu normalleştirme çabalarına karşı çıkılabilmesi ise ancak, ister istemez toplumsal ve kültürel kalıpları da yansıtacak şekilde oluşturulmuş olması muhtemel olan yasal düzenlemelerin ve aynı şekilde toplumsal ve kültürel kalıplardan etkilenmesi muhtemel olan uygulayıcıların oluşturduğu adli sistemin, toplumsal cinsiyet rollerine ve uluslararası düzlemde bir insan hakkı ihlali olarak kabul edilen kadına yönelik şiddet olgusuna karşı duracak biçimde yeniden şekillendirilmesidir. Özellikle kolluk kuvvetleri, hakim ve savcılar, sosyolog ve psikologlar gibi devlet personelinin bu konuda özel olarak eğitilmesi ve iç hukuk ve uluslararası metinler yönünden mümkün olduğunca uzmanlaşmasının sağlanması gerekmektedir. Özellikle aile içi şiddet olgusunun uygulayıcılar nezdinde ailevî bir mesele olarak algılanmasının önüne geçilmesi ve konunun insan hakkı ihlali olarak değerlendirilmesinin sağlanması büyük önem taşımaktadır.

Bu kapsamda ülkemiz açısından getirilebilecek önerilerden biri, eğitim sistemine toplumsal cinsiyet, kadın-erkek eşitliği, aile içi şiddet, kadına yönelik şiddet gibi konuları içeren derslerin küçük yaşlardan itibaren uygulanmak üzere entegre edilmesidir. Bu konuda imzalanan uluslararası metinlerin ve uluslararası kuruluşların üye ülkelerde konuya ilişkin yaptığı çalışmaların dikkate alınması elzemdir. Örneğin, UNICEF tarafından

132 ASAN, 2010, s. 68-69.

toplumsal cinsiyet açısından ülkemizde öğretim materyallerinin durumu hakkında yapılmış olan bir çalışma¹³³, Türkiye’de okulların geleneksel cinsiyet rollerinin yeniden üretilmesine büyük oranda katkıda bulunduğu ve henüz öğretim programında veya öğretme/öğrenme materyallerinde cinsiyet rollerinden arındırma çalışmalarının gerçekleşmediği; ders kitaplarında hala erkeklere aktif, kadınlara ise pasif roller verildiği sonuçlarına varmıştır. Bu örnekten anlaşılacağı üzere, uluslararası kuruluşların spesifik konularda yaptıkları bu tür analizlerin dikkate alınması ile konuya ilişkin pek çok eksikliğin, özellikle eğitim gibi temel alanlarda giderilmesi mümkün olabilecektir.

Bu konuda en hızlı şekilde atılması gerekli adımlar ise, hangi türden olursa olsun şiddete maruz kalmış olan kadın ve çocuklara gerekli müdahalenin yapılmasına ve bu kişilerin psikolojik, hukuki ve ekonomik yönden desteklenmesine yönelik çalışmaların artırılması; kadın sığınma evlerinin efektif ve yaygın bir şekilde hayata geçirilmesi, şiddet mağduru kadınlara sağlanacak ekonomik destek için devlet tarafından bir fon oluşturulması, mağdur kadın ve çocukların güvenliğinin en hızlı şekilde sağlanabilmesi için gerekli adli önlemlerin alınması ve en önemlisi şiddetin kaynağı olan failerin rehabilitasyon, eğitim ve topluma kazandırılmasının devlet tarafından üstlenilmesi ve en etkili yöntemlerle yürütülmesi hususları sayılabilir.

Ortaya koyabileceğimiz son bir öneri ise, yukarıda geniş bir şekilde ele almaya çalıştığımız gibi, özellikle büyük gruplara ulaşma kolaylığı bakımından, kitle iletişim araçlarının ve medyanın toplumsal cinsiyet rolleri ve kadına yönelik şiddet - aile içi şiddet konularında sıkı bir şekilde denetlenmesi ve bu konuda faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları ile de işbirliği içerisinde bilinçlendirici ve eğitici yayınların yapılmasının sağlanmasıdır. Zira günümüzde, her konuda olduğu gibi kadına yönelik şiddet ve toplumsal cinsiyet rolleri konusunda da en çok sayıda kişiye en kolay biçimde ulaşılabilecek olan araç medyadır.

Bütün bunlara ek olarak ısrarla belirtmekte fayda vardır ki, çok sayıda iç hukuk düzenlemesine ve çalışmamız boyunca değinmeye çalıştığımız uluslararası metinlere rağmen kadına yönelik şiddet ve aile içi kadına yönelik şiddet olguları esas itibarıyla bir zihniyet problemidir. Zihniyet değiştirilmedikçe ve kadın ve erkek toplumsal cinsiyet rollerinden sıyrılarak eşit haklara ve eşit toplumsal konuma sahip varlıklar olarak kabul edilmedikçe kadına yönelik şiddetin ortadan kaldırılması mümkün değildir.

133 Sözü edilen çalışma için bkz. https://www.unicef.org/turkey/gr/_qe21j.html, 08.08.2017. Bahsi geçen çalışmada, yukarıda da sözünü ettiğimiz Pekin+5 Siyasi Deklarasyonu ve Sonuç Belgesi’nin “Kızlar ve Eğitim” başlıklı bölümünde, kalıplaşmış cinsiyet rollerinin ısrarla kullanılmasının kızların okula erişimini ve okula devamını engellediği vurgulanmış; benzer şekilde Pekin Eylem Planı’nda da, eğitimin her düzeyi için toplumsal cinsiyete duyarlı öğretim programlarının oluşturulmasının ve uygulanmasının öngörülmüş olduğu ifade edilmiş ve bu metinde yer alan “...erkek çocuklar ve yetişkin erkeklerin değişen toplumsal cinsiyet rolleri ve sorumlulukları çerçevesinde, eğitim materyallerini ısrarla muhafaza edilen kalıplaşmış cinsiyet rollerinden arındırmak için politikalar geliştirmekle sorumlu tutmuştur”. hükmü ve Kadınlara Yönelik Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşme’nin 5. maddesinde yer alan benzer kapsamdaki hüküm dayanak alınmıştır.

KAYNAKÇA

- AKINTÜRK, Turgut / ATEŞ, Derya; **Türk Medeni Hukuku - Aile Hukuku**, II. Cilt, 18. Bası, Ankara, 2016.
- AKKAYA ŞAHİN, Gülay; **Aile İçi Şiddet Kavramı ve Aile İçi Şiddetin Uluslararası ve Ulusal Hukuki Belgelerdeki Düzenlemesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.
- AKTAŞ, Aliye M.; **Aile İçi Şiddet, Kadının ve Çocuğun Korunması**, Ankara, 2006.
- ARIN, M. Canan; **"Kadına Yönelik Şiddet"**, **75 Yılda Kadınlar ve Erkekler**, İstanbul, **1998**, s. 201-210.
- ARIN, M. Canan; **"Kadına Yönelik Şiddetin Türleri"**, **Ankara Barosu Hukuk Kurultayı**, C. 3, Ankara, 03-07 Ocak **2006**, s. 166-176.
- ARSLAN ÖNCÜ, Gülay; **"Kadına Karşı Şiddetle Mücadelede Bir Enstrüman Olarak Kadınlara Karşı Her Biçimiyle Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi"**, **2. Uluslararası Suç ve Ceza Film Festivali, Kadına Yönelik Şiddet ve Ayrımcılık**, İstanbul, **2012**, s. 35-51.
- ARSLAN ÖNCÜ, Gülay; **"Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında Kadına Karşı Aile İçi Şiddet Olgusu ve Bununla Mücadele Yaklaşımları"**, **Ceza Hukukunda Kadının Şiddete Karşı Korunması**, İstanbul, **2013**, s. 39-63.
- ASAN, Hatice Tezer; **"Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik ve Öğretmenlerin Cinsiyetçilik Algılarının Saptanması"**, **FE Dergi: Feminist Eleştiri**, C. 2, S. 2, **2010**, s. 65-74.
- AYAN, Serkan; **Evlilik Birliğinin Korunması**, 1. Bası, Ankara, 2004.
- BİNGÖLÇE, Filiz; **Dil Dayanakları - Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Ortak Dili**, Ankara, 2006.
- BÖLÜKBAŞI, Özge; **6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Kapsamında Kadının ve Aile Bireylerinin Korunması**, Ankara, 2015.
- CANSUNAR, Nuray; **"Aile İçi Şiddet"**, **Adli Tıp Dergisi**, 2 (1), Ankara, **2001**, s. 53-55.
- CANTÜRK, Gürol / TUNALI, Gülsün / AKDUMAN, Barış / GÜLTEKİN AKDUMAN, Gülümser; **"Aile İçi Şiddet ve Hukuki Düzenlemeler"**, **Adli Psikiyatri Dergisi**, 1 (4), Ankara, **2004**, s. 17-30.
- DE BEAUVOIR, Simone; **Le Deuxième Sexe II - L'Expérience Vécue**, Chapitre X - Situation et Caractère de la Femme, Collection Folio Essais 38, 1986.
- DEMİR, Esra; **"İnsan Haklarının Evrenselliği Görüşü Karşısında Kültürel Rölativizm"**, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 14, S. 3, **2008**, s. 209-242.
- DEMİRKIR ÜNLÜ, Müge; **Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddet - İstanbul Sözleşmesi'nin Ulusal Hukuk Açısından Değerlendirilmesi**, İstanbul, 2013.
- DOMANIÇ, Hayri; **Yaratılıştan Bu Yana Kadın Haklarının Gelişimi**, İstanbul, 2007.
- DURAL, Mustafa / ÖĞÜZ, Tufan / GÜMÜŞ, Alper; **Türk Özel Hukuku - Aile Hukuku**, Cilt III, 9. Bası, İstanbul, 2014.
- GITTINS, Diana; **Aile Sorgulanıyor**, (Çev. Tuna Erdem), 2. Bası, İstanbul, 2011.
- GÖKÇE, Birsen; **"Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme"**, **Aile Yazıları I, Temel Kavramlar, Yapı ve Tarihi Süreç**, Bilim Serisi 5/1, Ankara, **1991**, s. 205-233.
- KARINCA, Eray; **Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle İlgili Ulusal ve Uluslararası Yasal Düzenlemeler**, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara, 2008. (I)
- KARINCA, Eray; **Kadına Yönelik Aile İçi Şiddete İlişkin Hukuksal Durum ve Uygulama Örnekleri**, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara, 2008. (II)
- KARINCA, Eray; **Sorularla Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet**, Ankara, 2010.
- KORKUT OWEN, Fidan / OWEN, Dean W.; **Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet**, Ankara, **2008**, <http://kadininstatusu.aile.gov.tr/data/542a8e0b369dc31550b3ac30/Kad%C4%B1na%20Y%C3%B6nelik%20Aile%20C4%B0%C3%A7i%20C5%9Eiddet.pdf>.
- KUYUCU, Nisan; **AİHM İçtihadında Ayrımcılık Yasağı Çerçevesinde Kadına Yönelik Şiddet**, Ankara, 2014.
- MEMİŞ, Emel; **"Ekonomik Şiddet Kapsamında Karşılıksız Emek"**, **Kadınların ve Kız Çocuklarının İnsan Hakları: Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddet**, Ankara, **2014**, s. 167-178.
- MOROĞLU, Nazan; **"Kadına Yönelik Şiddet ve Ailenin Korunmasına Dair Kanun"**, www.tukd.org.tr/dosya/KadinaYonelikSiddet.doc.
- MOROĞLU, Nazan; **"Kadının İnsan Haklarına Yönelik Uluslararası Sözleşmeler"**, **Kadın Hakları Adli**

- Yardım Eğitim Seminerleri**, İstanbul, 2013, s. 27-39.
- MOROĞLU, Nazan; "**Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi - 6284 Sayılı Yasa ve İstanbul Sözleşmesi**", http://portal.ubap.org.tr/App_Themes/Dergi/2012-99-1169.pdf, s. 357-380. (*İstanbul Sözleşmesi*)
- MUEHLENHARD, Charlene L. / KIMES, Leigh Ann; "**The Social Construction of Violence: The Case of Sexual and Domestic Violence**", **Personality and Social Psychology Review**, Vol. 3, No. 3, 1999, s. 234-245, <http://psr.sagepub.com/content/3/3/234.full.pdf+html>.
- OZANKAYA, Özer; **Toplum Bilimine Giriş**, Ankara, 1979.
- ÖZDAMAR, Demet; **CEDAW Sözleşmesi**, Ankara, 2009.
- ÖZDAMAR, Demet; **Türk Kadın Hukuku Mevzuatı**, 2. Bası, Ankara, 2012.
- ÖZTÜRK, Özlem; **Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011.
- RITTERSBERGER-TILIÇ, Helga; "**Aile İçi Şiddet: Bir Sosyolojik Yaklaşım**", **20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek Konferansı**, Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1998, s. 119-130.
- SANCAR, Serpil; **Türkiye'de Kadınların Hak Mücadelesini Belirleyen Bağlımlar**, Sivil Toplum Geliştirme Merkezi, Ankara, 2006, <http://panel.stgm.org.tr/vera/app/var/files/t/u/turkiyede-kadinlarin-hak-mucadelesi-serpil-sancar.pdf>.
- SARI, Kibar Seyhun; **Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve Aile Mahkemeleri Bağlamında Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.
- SCHWARZ, Andreas B.; **Aile Hukuku I**, (Çev. Davran, Bülent), 2. Bası, İstanbul, 1946.
- STRAUS, Murray A.; "**A Controversy Over Domestic Violence by Women: A Methodological, Theoretical, and Sociology of Science Analysis**", **Violence in Intimate Relationships, The Claremont Symposium on Applied Social Psychology**, California, 1999, s. 17-44, https://www.researchgate.net/publication/237248678_The_controversy_over_domestic_violence_by_women_A_methodological_theoretical_and_sociology_of_science_analysis.
- UÇAR, Mehmet Ali; **Aile İçi Şiddet ve Aile Koruma Yasası**, Ankara, 2003.
- UYGUR, Gülriz; **Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele**, Ankara, 2007.
- UYGUR, Gülriz / ÇAĞLAR GÜRGEY, İrem; "**Kadınların ve Kız Çocuklarının İnsan Hakları İhlali ve Bunun Bir Örneği Olarak Kadına Yönelik Şiddet**", **Kadınların ve Kız Çocuklarının İnsan Hakları: Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddet**, Ankara, 2014, s. 9-60.
- ÜNLÜ, Sezen / BAYRAM, Nazlı / ULUYAĞCI, Canan / UZOĞLU BAYÇU, Sevil; "**Kadına Yönelik Şiddet: TV Dizilerinde Kadına Yönelik Şiddet Üzerinden Bir Araştırma**", **Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, C. 5, S. 4, 2009, s. 95-104.
- WOLLSTONECRAFT, Mary; **Kadın Haklarının Gerekçelenirilmesi**, (Çev. Hakyemez, Deniz), 4. Bası, İstanbul, 2017.
- YALÇIN SANCAR, Türkan; **Türk Ceza Hukukunda Kadın**, Ankara, 2013.
- CEDAW Nedir?, <http://www.gleichbehandlungsanwaltschaft.at/DocView.axd?CobId=37152>.
- Pekin+5: Birleşmiş Milletler'de Kadının İnsan Hakları ve Türkiye'nin Taahhütleri, 2001, <http://www.kadinininsanhaklari.org/static/yayin/kitapcik/pekin-5.pdf>.
- T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile İçi Şiddetle Mücadele El Kitabı, <http://www.kucukcekmece.bel.tr/Content/dosya/1949/aileicisiddetlemucadelekitabi-62616-4141>.
- T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet, http://kadininstatusu.aile.gov.tr/data/542a8e86369dc31550b3ac33/ana_rapor_mizan_1.pdf.
- World Health Organization, Global Campaign for Violence Prevention, Violence Prevention Alliance, <http://www.who.int/violenceprevention/approach/definition/en/>.
- <http://www.barobirlik.org.tr/dosyalar/duyurular/tubakkom/avrupakonseyyistanbulsozlesmesi.pdf>
- <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/03/20120308M1-1.pdf>
- <http://www.un.org/documents/ga/res/48/a48r104.htm>
- <http://www.un.org/en/development/devagenda/humanrights.shtml>
- <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/recommendations/recomm.htm#recom19>
- <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/recommendations/recomm.htm#recom21>
- https://www.unicef.org/turkey/gr/_ge21jb.html
- <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=280915>